

Dans med lätta och tunga steg i Norden

Internordisk språkförståelse hos finlandssvenskar

Artturi Antola

Avhandling pro gradu

Språkexpertprogrammet, Nordiska språk

Institutionen för språk- och översättningsvetenskap

Humanistiska fakulteten

Åbo universitet

Maj 2023

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

Avhandling pro gradu

Språkexpertprogrammet, Nordiska språk

Artturi Antola

Dans med lätta och tunga steg i Norden: Internordisk språkförståelse hos finlandssvenskar

Antal sidor: 59 s., bilagor 14 s.

Ämnet för min avhandling är internordisk språkförståelse hos finlandssvenskar. Syftet är att beskriva finlandssvenskarnas rapporterade kunskap i norska och danska samt kartlägga deras förhållande även till andra språk i Norden och kontakt till andra nordbor.

Mitt material består av 219 svar från en enkätundersökning. Enkäten omfattar 25 frågor om informanternas bakgrund, språkanvändning samt språkförståelse varav 13 är flervalsfrågor och 12 öppna frågor. Analysen av den empiriska undersökningen har jag genomfört med hjälp av både kvantitativa och kvalitativa metoder. Vid analysen av flervalsfrågorna har jag använt ett kvantitativt angreppssätt för att kunna hantera den stora mängden svar på ett systematiskt sätt. Ett kvalitativt angreppssätt har jag däremot utnyttjat när jag dragit slutsatser från de numeriska resultaten och när jag analyserat de öppna frågorna.

Resultaten stödjer i stort sett tidigare forskning. Skrivet språk är lättare att förstå än talat språk, norska är lättare att förstå än danska och talad danska är speciellt svårbegripligt. Av bakgrundsfaktorerna har ålder och födelseort en större inverkan på grannspråkförståelsen än kön. De äldre informanterna rapporterar bättre förståelse än de yngre och informanterna från Österbotten uppskattar sin förståelse som bäst i genomsnitt. Därutöver visar resultaten att kontakt med nordiska språk är vanligare än kontakt med andra nordbor, att kontakten med språken i skrift respektive tal uppvisar få skillnader och att informanterna har positiva attityder gentemot användningen av nordiska språk i kontakt med andra nordbor.

Ämnesord: internordisk språkförståelse, finlandssvenskar, Norden, nordiska språk, språkvetenskap

Innehåll

1 Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Material och metod	6
1.3 Avhandlingens disposition	7
2 Bakgrund	9
2.1 Norden	9
2.1.1 Språken i Norden	10
2.1.2 Klassificering av nordiska språk	11
2.1.3 Nordisk språkgemenskap	16
2.2 Svenskfinland	19
3 Internordisk språkförståelse	21
3.1 Definition	21
3.2 Tidigare forskning	23
4 Analys	25
4.1 Informanter	25
4.2 Språkanvändning	28
4.2.1 Finlandssvenskarnas relation till språken i Norden	29
4.2.2 Finlandssvenskarnas relation till invånarna i Norden	32
4.2.3 Jämförelse	35
4.3 Språkförståelse	36
4.3.1 Finlandssvenskarnas förståelse av skriven och talad norska	36
4.3.2 Finlandssvenskarnas förståelse av skriven och talad danska	43
4.3.3 Jämförelse	49
5 Sammanfattning	51
Tack	54
Referenser	55

Bilagor	60
Bilaga 1. Enkät	60
Lyhennelmä	69

1 Inledning

Språket är ett medel som man kan uttrycka sig med på många olika sätt. Detta gäller såväl inom språk, till exempel svenska, som mellan olika språk, till exempel de nordiska språken. När man byter från ett språk till ett annat måste man anpassa sitt språkbruk till de rådande normerna i det andra språket genom att uttrycka sig på ett helt eller delvis annat sätt.

Normerna i det ena språket kan skilja sig mera eller mindre från normerna i det andra språket. Ju mer närbesläktade språken är desto mindre är skillnaderna. Därmed är skillnaderna relativt små mellan de nordiska språken och speciellt mellan svenska, norska och danska, som ofta är begripliga sinsemellan.

- (1) Tack för maten!
- (2) Takk for maten!
- (3) Tak for mad!

Exempel 1, 2 och 3 visar hur strukturer och ord kan se mycket lika ut i svenska (1), norska (2) och danska (3), vilket möjliggör inbördes förståelse både i tal och skrift. Detta är det som internordisk språkförståelse handlar om.

I studier av internordisk språkförståelse fokuserar man på relationerna mellan de nordiska språken och utreder hur de nordiska språken begrips sinsemellan i Norden. Med hjälp av studierna kan man förstå relationerna mellan de nordiska länderna och de nordiska språksamhällena bättre, vilket är viktigt inte bara ur en språklig synvinkel utan också ur en kulturell, politisk och till och med ekonomisk synvinkel. Internordisk språkförståelse har undersökts bland annat av Börestam Uhlmann (1994), Delsing och Lundin (2005) samt Haugen (1953) men tyngdpunkten har mycket sällan, om alls, varit i den finlandssvenska kontexten. Därför är det både viktigt och intressant med studier av hur situationen ser ut i Finland bland de finländare som har svenska som modersmål och därför har en bra förmåga att medverka i kommunikation på olika nordiska språk. Behovet av att placera Svenskfinland på kartan gällande internordisk språkförståelse väckte mitt intresse att genomföra denna undersökning.

1.1 Syfte

Syftet med min undersökning är att beskriva finlandssvenskarnas rapporterade kunskap i norska och danska. Jag undersöker detta gällande såväl skrift som tal i relation till informanternas

bakgrundsfaktorer, det vill säga kön, ålder, födelseort och utbildning. Ytterligare är meningen att kartlägga finlandssvenskarnas förhållande till även andra språk i Norden samt deras kontakt med andra nordbor. Mina forskningsfrågor är således:

- Hur uppskattar finlandssvenskarna sin förmåga att förstå skriven och talad norska?
- Hur uppskattar finlandssvenskarna sin förmåga att förstå skriven och talad danska?
- Vad har bakgrundsfaktorerna för konsekvenser för den rapporterade förståelsen?
- Vilken är finlandssvenskarnas relation till språken och invånarna i Norden?

I undersökningen fokuserar jag på de finländare som har svenska som modersmål, inte hela Finlands befolkning; de finländare som har finska eller något annat språk som modersmål har lämnats utanför studien. Inte heller är mitt syfte att diskutera det svenska språkområdet i sin helhet eftersom jag inte inkluderat svenskspråkiga i Sverige i min undersökning.

1.2 Material och metod

Mitt primärmaterial består av totalt 219 svar från en enkätundersökning. I enkäten finns fyra delar. Bakgrundsdelen innehåller fem frågor om informanterna själva som följs av åtta frågor om deras språkanvändning. Följande del, som gäller språkförståelse, är indelad i förståelse av norska och förståelse av danska, varav den förra omfattar sex frågor och den senare fyra frågor. Till sist kommer den avslutande delen med två allmänna frågor. Av de totalt 25 frågorna är 13 flervalsfrågor och 12 öppna frågor. Enkäten finns som bilaga i slutet av avhandlingen, och svaren på enkäten finns arkiverade vid Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS 2387 Internordisk språkförståelse).

Jag skapade min enkät med hjälp av programvaran Google Forms och genomförde undersökningen vecka 36 – 48 hösten 2022. Jag spred enkäten både själv och med hjälp av lärare och bekanta på högskolorna i Åbo och på Åland, företag och sociala medier. Efter detta exciperade jag materialet. Excerpteringen gjorde jag i stort sett på samma sätt som i Antola (2021), i synnerhet när det gäller de öppna frågorna. Flervalsfrågorna har jag kunnat analysera utifrån de procentuella andelar som Google Forms direkt erbjuder. De öppna frågorna har däremot krävt flera arbetsskeden. Först analyserade och kategoriserade jag svaren och sedan förde jag in mina observationer i en tabell i kalkylprogrammet Microsoft Excel. Vid dessa arbetsskeden använde jag mig av ett kvantitativt angreppssätt för att kunna hantera den stora mängden svar på ett systematiskt sätt. Att dra slutsatser från de numeriska resultaten samt

analysen av de öppna frågorna krävde däremot ett kvalitativt angreppssätt. Min undersökning omfattar sålunda en kombination av kvantitativa och kvalitativa metoder.

Som Norrby och Nilsson (2015: 52) konstaterar finns det vissa klara fördelar med att samla in material med en enkät. För det första får man aktuell information om fenomenet i fråga. För det andra kan man få svar från en relativt stor grupp informanter på ganska kort tid. En stor mängd informanter är bra med tanke på behovet av generalisering; ju flera informanter som deltar i undersökningen desto bättre kan resultaten generaliseras till att gälla hela den grupp som undersöks, det vill säga finlandssvenskarna i mitt fall. Enkät är dock inte en helt problemfri metod (Coolican 2019: 43 f., Trost & Hultåker 2016: 57 f.). Ifall enkäten distribueras till informanterna via internet, vilket är fallet med min undersökning, måste detta beaktas vid analysen. Å ena sidan kan man inte fullständigt kontrollera vem som svarar på enkäten. Det kan till exempel uppstå systematiska fel eller snedvridningar om någon del av helheten är underrepresenterad. Å andra sidan är testtillfället inte kontrollerbart när parterna inte är fysiskt på samma plats. Detta kan minska graden av standardisering: om externa faktorer varierar mellan informanter kan det påverka svarens kvalitet så att de blir mindre jämförbara sinsemellan. Därtill finns det ingen garanti för att informanterna svarar sanningsenligt, oberoende av om testtillfället är kontrollerat eller inte (Norrby & Nilsson 2015: 49).

Strävan efter hög reliabilitet och validitet, som är stark i akademisk forskning, är i hög grad relaterad till just standardisering och strukturering. Trost och Hultåker (2016: 58 ff.) påpekar att graden av strukturering kan försvagas av att enkäten innehåller öppna frågor. När det inte finns fasta svarsalternativ kan informanterna förstå frågorna på olika sätt. Samma gäller svarsalternativ som berör frekvens så som *ofta* och *ibland*. För vissa kan *ofta* betyda en gång om dagen medan det för andra kan betyda några gånger i månaden. Problem relaterade till strukturering diskuteras närmare i anknytning till min undersökning i avsnitt 3.1.

1.3 Avhandlingens disposition

I de två kapitel som följer härnäst presenterar jag relevant bakgrund och teoretiska utgångspunkter för min avhandling. Jag redogör först för den nordiska och den finlandssvenska kontexten i kapitel 2. En definition av och tidigare forskning kring internordisk språkförståelse presenteras i kapitel 3. I kapitel 4 beskriver jag konkret hur jag gått till väga vid analysen av materialet. Jag presenterar också de resultat som jag fått från den utförda analysen. Till slut

sammanfattar jag min analys och mina resultat i kapitel 5 och diskuterar dem i relation till tidigare forskning om internordisk språkförståelse.

2 Bakgrund

I detta kapitel presenterar jag bakgrunden för forskningen som min avhandling gäller. Först diskuterar jag Norden i avsnitt 2.1. De teman som jag lyfter fram är språken i Norden (2.1.1), klassificering av nordiska språk (2.1.2) och nordisk språkgemenskap (2.1.3). Efter det går jag vidare till att behandla svenskan i Finland i avsnitt 2.2.

2.1 Norden

Norden består av Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna och Grönland, som hör till Danmark som autonoma områden, och Åland som hör till Finland som autonomt område. De fem länderna och totalt åtta områdena bildar en sammanhängande region på grund av sin delvis gemensamma historia och snarlika kulturella, sociala och ekonomiska strukturer (Torp 2004: 23). Trots att Skandinavien geografiskt endast utgör en del av Norden, det vill säga Danmark, Norge och Sverige, syftar man ibland på hela Norden också med *Skandinavien*. Av Nordens drygt 27 miljoner invånare utgör danskarna 5,9 miljoner, färingarna 54 000, grönländarna 57 000, finländarna 5,5 miljoner, ålänningarna 30 000, islänningarna 376 000, norrmännen 5,4 miljoner och svenskarna 10,5 miljoner (*Nordic Statistics Database* 2022). I framtiden förväntas Nordens befolkning växa ytterligare.

Det nordiska samarbetet har långa anor och har realiserats på olika sätt genom historien. Ett av dess kraftigaste uttrycksformer var den s.k. Kalmarunionen mellan Danmark, Norge och Sverige 1397–1523 (*Nationalencyklopedin* 2022). Snarare än att bilda ett gemensamt nordiskt land var målet för unionen enligt Harrison (2020: 9) ett annat:

Kalmarunionen var något helt annat, en dynastisk dröm om att skapa ordning ur kaos, om att låta fred segra över krig, om att premiera liv framför död, om att vårda sig om ett kristet rättssamhälle istället för att kapitulera inför organiserad kriminalitet. (Harrison 2020: 9)

Utöver Kalmarunionen har de nordiska länderna varit sammanbundna historiskt även på andra sätt (Lindholm 2011: 9 ff.). Det har till exempel funnits bilaterala unioner mellan Danmark och Norge samt Norge och Sverige. Därtill har Finland varit en del av Sverige medan Island har hört till både Danmark och Norge. Fastän Norden i dag består av fem separata nordiska länder ses det nordiska samarbetet fortfarande som viktigt. Samarbete görs på flera nivåer och har även på det officiella planet institutionaliserats i och med grundandet av Nordiska rådet 1952 och Nordiska ministerrådet 1971 (Strang 2012: 7 f.). Det officiella samarbetet styrs av

Helsingforsavtalet som undertecknades 1962 och vars syfte är att fördjupa samarbetet mellan de nordiska länderna inom olika domäner, speciellt i Nordiska rådet samt Nordiska ministerrådet (2018: 7 ff.). I avtalet indelas samarbetet först och främst i rättsligt, kulturellt, socialt och ekonomiskt samarbete samt samarbete gällande samfärdsel och miljövard. Avtalet har ibland kallats Nordens grundlag (*Nordiskt samarbete* 2022). Utöver ovan nämnda områden bedrivs samarbete även inom andra sektorer som säkerhet och försvar. Från och med 2022 har dessa två sektorer blivit alltmer centrala i och med Finlands och Sveriges beslut att ansluta sig till Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato), vars medlemmar de övriga nordiska länderna varit länge (Alberque & Schreer 2022: 68 f.). Men man ska inte heller glömma bort den språkliga aspekten. Grünbaum och Reuter (2013: 39) påpekar att de nordiska undervisnings- och utbildningsministrarna 2006 enades om *Deklaration om nordisk språkpolitik*, vars syfte är att säkerställa ställningen för språken i Norden på alla relevanta samhälleliga nivåer.

Samhället och sättet att bedriva nordiskt samarbete har förändrats mycket under tidens gång. De mål som redan fanns vid Kalmarunionen har emellertid förblivit mer eller mindre oförändrade. Fortfarande i dag har det nordiska samarbetet som syfte att tillförsäkra ett dynamiskt, fredligt, välmående och rättvist Norden. De nordiska länderna har till och med mycket nära relationer med varandra och det nordiska samarbetet är djupt och blir allt djupare hela tiden. I enlighet med detta har Nordiska ministerrådet (2020: 4) stakat ut att ”Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030”.

2.1.1 Språken i Norden

Språken i Norden omfattar nordiska språk, finska, grönländska och samiska språk. *De nordiska språken* består i sin tur av danska, färöiska, isländska, norska och svenska. De två begreppen överlappar sålunda varandra endast delvis (Torp 2004: 24). I det följande behandlas båda kort. (Den numeriska och geografiska informationen om språken i Norden som presenteras härnäst bygger på databasen *Ethnologue: Languages of the World* (2022)).

De nordiska språken hör till den germanska språkgruppen inom den indoeuropeiska språkfamiljen och är således de mest närbesläktade språken i förhållande till varandra (Torp 2004: 25). Danska är ett officiellt språk i Danmark, på Färöarna och i Europeiska unionen samt ett officiellt minoritetsspråk i Sydslesvig i Tyskland. Fastän både Färöarna och Grönland hör till Danmark är danska alltså ett officiellt språk endast på Färöarna. Det finns 5,6 miljoner människor med danska som modersmål och den största delen av dem bor i Danmark. Färöiska, som är det andra officiella språket på Färöarna, talas som modersmål av 69 000 människor

varav de flesta bor på Färöarna. Det officiella språket på Island är isländska. 329 000 människor har isländska som modersmål och flertalet bor på Island. Norska, som är officiellt språk i Norge, talas som modersmål av 5,3 miljoner människor som huvudsakligen bor i Norge. Det norska skriftspråket avviker emellertid från de andra nordiska skriftspråken i och med att det inte finns en utan två skriftnormer, dvs. två målformer som heter bokmål och nynorska (*Store norske leksikon* 2023). Bokmål har sina rötter i det danska skriftspråket och nynorska bygger på de gamla norska dialekterna. Medan bokmål, som dominerar kvantitativt, används speciellt i öster och norr används nynorska i västra Norge (se även Flaten & Vollan 2021). Svenska är slutligen ett officiellt språk i Sverige, Finland, på Åland och i Europeiska unionen. Det finns 9,9 miljoner människor som har svenska som modersmål. De flesta svenskspråkiga bor i Sverige, men även Finland har en betydande svenskspråkig befolkning, totalt 288 000 invånare med svenska som modersmål. De nordiska språken, speciellt danska, norska och svenska, diskuteras mer i detalj nedan i avsnitt 2.1.2–2.1.3 och svenskan i Finland i avsnitt 2.2.

Finska hör till den finsk-ugriska språkgruppen inom den uraliska språkfamiljen (Häkkinen 2004: 75). Finska är ett officiellt språk i Finland och Europeiska unionen samt ett officiellt minoritetsspråk i Sverige och Karelska republiken i Ryssland. Fastän Åland är en del av Finland är finska ett officiellt språk endast på det finländska fastlandet. Det finns 5 miljoner människor som har finska som modersmål och flertalet bor i Finland. I likhet med danska, isländska, norska och svenska är finska ett statsbärande språk i Norden, dvs. ett språk med en primär ställning i samhället (*Deklaration om nordisk språkpolitik* 2006: 81).

Grönländska hör till inuitspråken som är en del av den eskimåisk-aleutiska språkfamiljen (Olsen 2004: 113). Det är ett officiellt språk på Grönland. Det finns totalt 57 000 människor som har grönländska som modersmål och de flesta bor på Grönland.

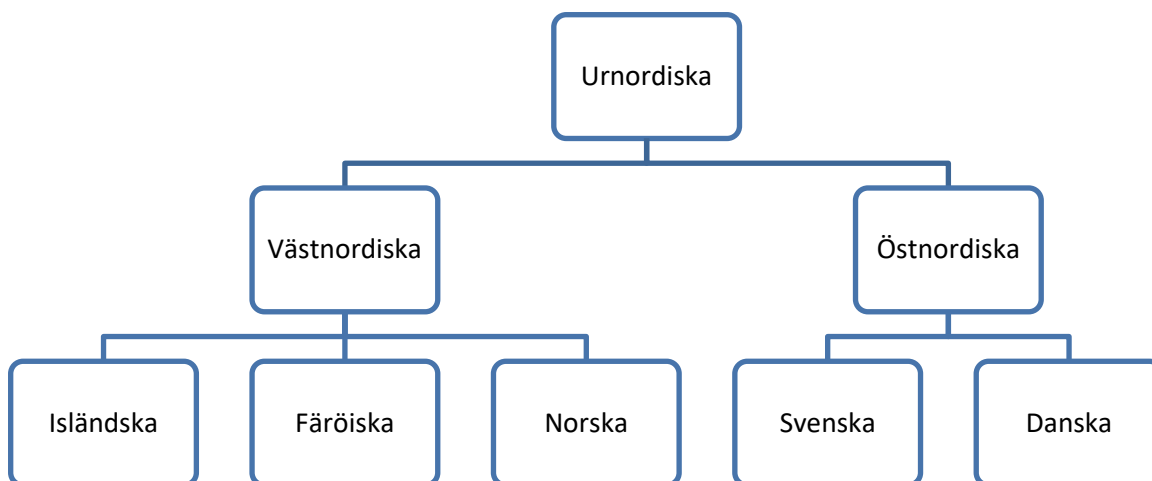
Utöver nordiska språk, finska och grönländska hör också samiska språk till de språk som kallas samhällsbärande i Norden enligt *Deklaration om nordisk språkpolitik* (2006: 81). Också samiska språk används sålunda i officiella sammanhang som undervisning och lagstiftning. Att fastslå antalet talare av samiska språk är dock svårt (60 000–100 000 beroende på hur man räknar, se *Institutet för de inhemska språken* 2023).

2.1.2 Klassificering av nordiska språk

För att kunna tala om ett gemensamt nordiskt språk måste man gå tillbaka till 200-talet enligt Torp (2004: 33). Då började de nordiska språken likna de andra germanska språken allt mindre,

vilket innebar att en ny språkvariant hade utvecklats från urgermanska – urnordiska. Ett kännetecknande drag för urnordiskan är runorna som användes som alfabet (Pettersson 2005: 52 ff.). Med hjälp av runor skrev man runinskrifter som först och främst var nekrologer som inristades på stenar. Tack vare runinskrifterna har urnordiskan bevarats som ett dokumenterat språk ända fram till i dag.

De moderna nordiska språken kan klassificeras ur flera olika synvinklar. För det första kan man klassificera dem ur historiskt perspektiv på åtminstone två olika sätt. Figur 1 som bygger på beskrivningen i Bandle m.fl. (2002: 19) visar det mer traditionella av dessa två sätt.

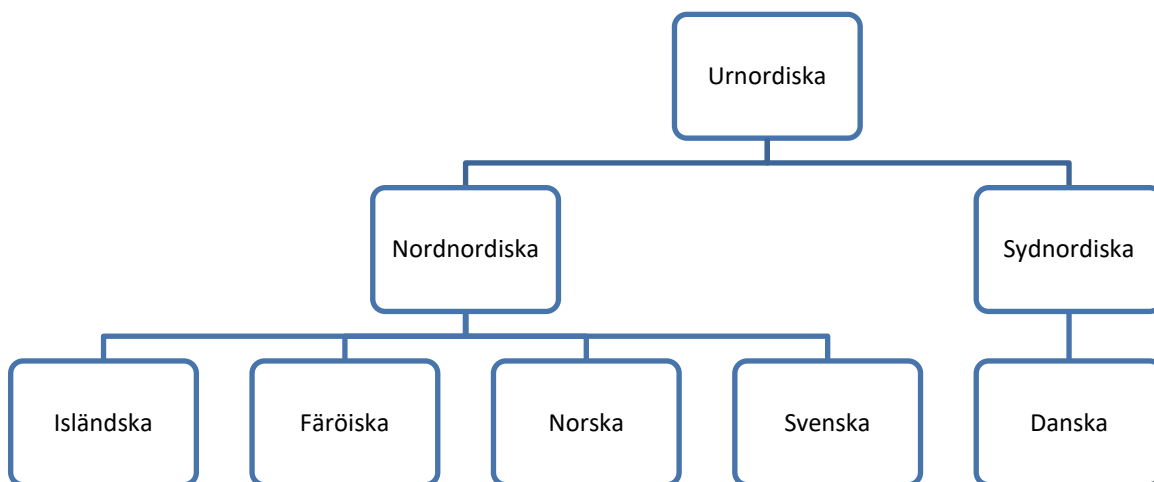

Figur 1 De historiska släktskapsförhållandena mellan de nordiska språken på cirka 800-talet (enligt Bandle m.fl. 2002: 19).

I figur 1 ser man de historiska släktskapsförhållandena mellan de nordiska språken under vikingatiden på cirka 800-talet. Urnordiska indelas i västnordiska och östnordiska, varav den västnordiska grenen omfattar de språk som kallas färöiska, isländska och norska i dag. Den östnordiska grenen omfattar i sin tur danska och svenska. Det bör dock påpekas att språkgränserna inte under tidigare historiska skeden varit lika tydliga som i dag. Till exempel ansågs färöiska, isländska och norska representera samma språk, norrönt, mellan 900–1350 (Torp 2004: 32). Även om *svenska* syftar på det språk som började användas i det nuvarande Sverige så tidigt som på 800-talet tillägger var skillnaderna mellan danska och svenska som Pettersson (2005: 77) påpekar länge också relativt små. De språkliga gränserna handlade

sålunda snarare om lösare delvis olika språkliga tendenser i västnordiska och östnordiska (Bandle m.fl. 2002: 20). Den största förändringen som ledde till uppkomsten av de två språkgrenarna är monoftongering. I östnordiska uppkom en tendens att stryka diftonger och använda monoftonger i stället medan diftongerna blev kvar i västnordiska. I norska som härstammar från västnordiska har diftongerna således bibehållits. Detta gäller i synnerhet *au*, *ei* och *øy* (Marklund 2018: 5). I danska och svenska som är östnordiska språk har man däremot övergått till monoftonger (Bandle m.fl. 2002: 18 ff.). Därför heter det till exempel *hawk*, *nei* och *øy* i norska, *hök*, *nej* och *ö* i svenska och *høg*, *nej* och *ø* i danska. Vissa trönderska och östnorska dialekter har emellertid också blivit påverkade av monoftongeringen. Som i norska finns diftongerna kvar även i färöiska och isländska.

Man kunde tänka sig att figur 1, som kallas stamträdsmodellen, också avspeglar dagens förståelseförmåga mellan de nordiska språken. Det handlar ju om lingvistisk släktskap. Som Torp (2004: 30 f.) påpekar är detta dock inte fallet. Norska är inte inbördes förståeligt med färöiska och isländska utan liknar snarare danska och svenska som hör till den östnordiska grenen. Släktskap och likhet går således inte alltid hand i hand. Men det finns också andra sätt att beskriva släktskapen mellan de nordiska språken, vilket figur 2 visar.

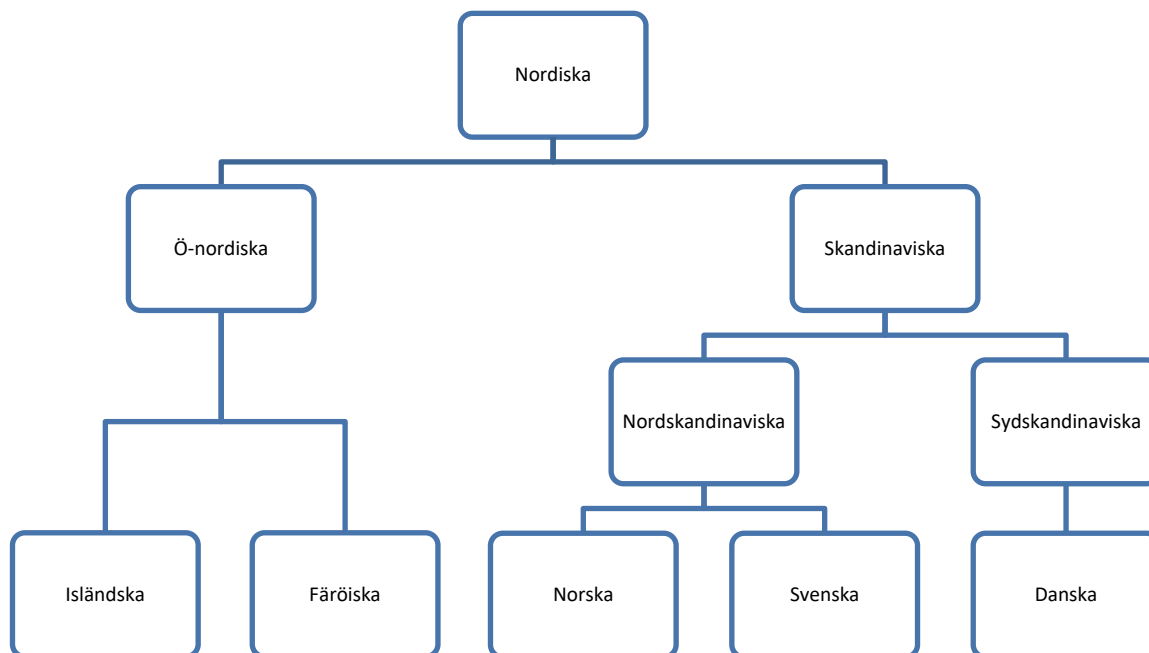

Figur 2 De historiska släktskapsförhållandena mellan de nordiska språken på cirka 1200-talet (enligt Bandle m.fl. 2002: 19).

Figur 2, som är från Bandle m.fl. (2002: 19), visar en mindre vanlig historisk indelning av de nordiska språken, som till exempel inte nämns av Pettersson (2005). I figur 2 utgår indelningen från de historiska släktskapsförhållandena mellan de nordiska språken under senmedeltiden på cirka 1200-talet. Till skillnad från tudelningen mellan väst och öst under vikingatiden är skillnaderna mellan norr och söder mer dominerande och fundamentala på 1200-talet. Språken indelas därför i nordnordiska och sydnordiska så att färöiska, isländska, norska och svenska bildar den nordnordiska grenen och danska den sydnordiska. Men även figur 2 är missvisande när det gäller den ömsesidiga språkförståelsen i dag. Norska och svenska finns i samma gren men däremot inte danska. Därtill hör färöiska och isländska till samma grupp som norska på liknande sätt som i figur 1.

Som bl.a. visas i *Den Store Danske* (2022) genomgick danska vissa uttalsförändringar under medeltiden som inte påverkade de andra nordiska språken. En av dem är reducering av obetonade vokaler, dvs. *införtissvækkelse* på danska. Ändelsevokalerna *a*, *i* och *u* försvagas i tal och smälter samman till ett ljud som kallas *schwa* eller [ə]. I skrift motsvaras *schwa* vanligtvis av *e*. Således heter det exempelvis *gata*, *gammal* och *läsa* på svenska men *gade*, *gammel* och *læse* på danska. Andra uttalsförändringar som påverkade danskan under denna tid är lenition eller klusilförsvagning samt spirantförsvagning, dvs. *klusilsvækkelse* och *spirantsvækkelse* på danska. Vid lenition övergår ljuden [p], [t] och [k] till [b], [ð] och [ɣ] efter en vokal, vilket syns i skrift i byte av konsonanterna *p*, *t* och *k* till *b*, *d* och *g*: *reb* 'rep', *mad* 'mat' och *bog* 'bok'. Dock har lenition även skett i vissa sydsvenska och västnorska dialekter. Spirantförsvagning betyder i sin tur att ljuden [ð], [ɣ] och [v] reduceras, vilket lett till att konsonanterna *d*, *g* och *v* fallit bort i skrift i vissa fall som i orden *ske* 'sked', *vej* 'väg' och *due* 'duva'.

Både i modellen i figur 1 som utgår från vikingatiden och i modellen i figur 2 som utgår från senmedeltiden handlar det sålunda om morfofonologi, vilket visar hur stor inverkan morfologiska och fonologiska ändringar har haft på uppkomsten av dagens nordiska språk och beskrivningen av skillnaderna mellan dem. De nordiska språken kan emellertid också klassificeras med utgångspunkt i dagens perspektiv. Jag illustrerar detta med figur 3 som också bygger på Bandle m.fl. (2002: 19).

Figur 3 De nordiska språken enligt förståelseförmågan mellan dem i dag (enligt Bandle m.fl. 2002: 19).

Figur 3 visar det som figurerna 1 och 2 inte förmår visa: förståelseförmågan mellan de nordiska språken i dag. Figuren beskriver läget från och med 1500-talet då dagens inbördes relationer mellan de nordiska språken mer eller mindre hade befasts. Å ena sidan finns det enligt denna modell ö-nordiska som omfattar färöiska och isländska. Å andra sidan finns det skandinaviska som vidare består av nordskandinaviska och sydskandinaviska. Nordskandinaviska omfattar norska och svenska medan sydskandinaviska omfattar endast danska.

Den geografiska inverkan på förståelsen mellan dagens språk framgår sålunda bäst i figur 3. Avståndet mellan *Skandinavien* och *de atlantiska ösamhällena*, det vill säga Färöarna och Island, är stort vilket skapar stora utmaningar för förståelsen (Torp 2004: 59 f.). Förståelsehindret är störst och nästan komplett mellan Skandinavien och ösamhällena och näst störst ösamhällena emellan. Inom Skandinavien är det däremot relativt lätt att förstå varandra. Detta innebär att det i princip är möjligt för danskar, norrmän, svenskar och finlandssvenskar att kommunicera med varandra på sitt eget modersmål (Prins 2006). Danska, norska och svenska kallas därför för grannspråk, vilket ytterligare markerar den närbesläktade relationen mellan dessa tre språk. Förståelseförmågan mellan dem diskuteras närmare i nästa avsnitt (2.1.3).

Med tanke på den i avsnitt 2.1 diskuterade Kalmarunionens strävan efter ett mera integrerat Norden är det intressant att notera att Lindgren och Havaas (2012: 93) konstaterar att det i dag skulle kunna finnas ett gemensamt nordiskt språk om unionen hade hållit ihop två hundra år längre. Det språket skulle möjligtvis likna främst danska eftersom unionens maktcentrum var Danmark och Köpenhamn. I stället för ett gemensamt språk finns det emellertid i dag fem olika nordiska språk som utvecklats genom diverse lingvistiska och samhällsliga förändringar.

2.1.3 Nordisk språkgemenskap

Det är inte alltid lätt att göra skillnad mellan *språk* och *dialekt*. Uttrycket *ett språk är en dialekt som har en armé och en flotta*, som används av bland annat Einarsson (2009: 30) samt Norrby och Håkansson (2010: 293), visar hur det ur sociolingvistiskt perspektiv ibland inte finns rent språkliga skäl att kalla två varieteter för två olika språk. De nordiska språken och i synnerhet danska, norska och svenska är bra exempel på den vaga gränsen mellan språk och dialekt. Det kan argumenteras för att just danska, norska och svenska är dialekter av ett och samma språk. Såväl Bandle m.fl. (2002: 18 ff.) som Torp (2004: 35 f.) påpekar att det finns tre dialektkontinuum i Norden: färöiska, isländska och skandinaviska. Färöarna, Island respektive Skandinavien är med andra ord regioner där de språkliga varieteter som talas nära varandra är inbördes förståeliga och vice versa; ju mera avlägsna dialekterna är geografiskt desto mindre är begripligheten. När det gäller förståelseförmågan i Skandinavien handlar det således inte bara om modersmål och statsgränser. I dialektkontinuum som de som sträcker sig från norra Norge till södra Danmark och från östra Svenskfinland till västra Norge förekommer det ofta språklig variation inte bara mellan länder utan också inom länder, vilket gör att det finns ett behov för så kallade utbyggnadsspråk som används som ett slags takspråk i offentliga sammanhang av folkgrupper som privat talar olika.

Det kan ändå också argumenteras för att de nordiska språken faktiskt är fem olika språk. Som diskuterats i avsnitt 2.1.2 är färöiskan, isländskan respektive de nordiska språken i Skandinavien inte begripliga sinsemellan. Detta innebär att de kan beskrivas som så kallade avståndsspråk eftersom det inte är möjligt att kommunicera med varandra på dem (Bandle m.fl. 2002: 18 ff., Torp 2004: 35 ff.). Orsakerna är framför allt skillnaderna i böjning, uttal och lexikon. Färöiskan och speciellt isländskan har förblivit relativt oförändrade medan danskan, norskan och svenskan har förändrats inte minst på grund av det närmare geografiska avståndet till och därmed större inflytandet från andra europeiska språk. När det gäller till exempel böjning har isländskan kvar alla fyra kasus, det vill säga ackusativ, dativ, genitiv och nominativ

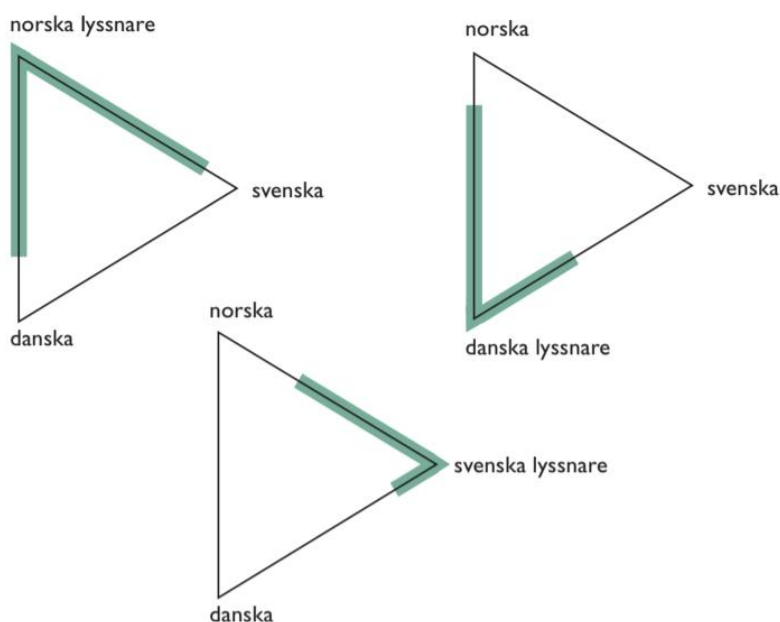

vid substantiv, adjektiv och pronomen. Färöiskan har däremot förlorat genitiven och i språken i Skandinavien har alla kasus fallit bort i substantiv. Utifrån avståndsspråkprincipen avviker färöiska och isländska sålunda klart sinsemellan och från de övriga nordiska språken. Att även danska, norska och svenska är olika språk kan motiveras med hjälp av samhälleliga faktorer (Norrby & Håkansson 2010: 292 ff., Torp 2004: 40 f.). På grund av språkplanering har språket i alla nordiska länder standardiserats, vilket lett till att det har skapats normer för tal- och skriftspråk som följer statsgränserna. Till följd av detta finns det fem nordiska standardspråk, dvs. utbyggnadsspråk. Trots att danska, norska och svenska inte skiljer sig från varandra som avståndsspråk skiljer de sig sålunda från varandra genom att ha olika utbyggnadsspråk (Norrby & Håkansson 2010: 292 ff.).

Fastän förståelseförmågan mellan färöiska, isländska och de nordiska språken i Skandinavien är liten är internordisk kommunikation mellan talare av alla språken ändå oftast möjlig i praktiken (Delsing & Lundin 2005: 140 ff.). Detta beror på att färingarna, islänningarna och grönländarna lär sig danska i skolan och de finskspråkiga finländarna svenska. Det finns därför åtminstone teoretiska förutsättningar för att alla nordbor ska kunna kommunicera med varandra på nordiska språk utan att behöva använda engelska som lingua franca (Norrby & Håkansson 2010: 291). Samtidigt ifrågasätts den nordiska språkgemenskapen dock allt mer. Vissa menar att grannspråksförståelsen har blivit sämre åtminstone hos en del nationaliteter, vilket lett till att engelskans roll vuxit då alla nordbor numera behärskar engelska tillräckligt bra (Skjold Frøshaug & Stende 2021: 26 ff.).

Trots att danska, norska och svenska är inbördes förstaeliga finns det bl.a. vissa skillnader i fråga om språklig variation inom språken som gör att grannspråksförståelsen inte är helt symmetrisk. I figur 4 visas hur Torp (2004: 70) belyser detta, dvs. skillnaderna i grannspråksförståelse mellan danska, norska och svenska lyssnare. I figuren bildar svenskarna och finlandssvenskarna tillsammans en av triangelpetsarna. Det uppstår sällan förståelseproblem i skrift men som det kommer fram i figur 4 blir grannspråksförståelsen mindre fullständig i tal. Svenskarna och finlandssvenskarna är de facto de som har de sämsta förutsättningarna att förstå de andra nordiska grannspråken. (Torp 2004: 70 ff.) De som har de bästa förutsättningarna att förstå andra nordiska grannspråk är norrmännen. Norskan intar ett slags mellanposition då det norska lexikonet pga. nära historiska förbindelser har mycket gemensamt med danska medan det norska uttalet liknar mera svenska än danska. Därtill är norrmännen vana vid språklig variation eftersom alla i stort sett använder sin egen dialekt i kommunikation med varandra. På samma sätt som de norska dialekterna ingår det danska och

det svenska standardspråket i det skandinaviska dialektkontinuumet. Danskans uttal orsakar problem för både dem med norska och svenska som modersmål men särskilt för den senare gruppen. Danskans har ju kallats den fula ankungen i Skandinavien (Firchow 1972: 566). Svenskans lexikon avviker också till viss del från danska och norska. Å ena sidan kan ord helt enkelt se annorlunda ut i svenska än i danska och norska. Detta är fallet till exempel vid just ordet *olik*, som motsvaras av *forskjellig* i norska och *forskellig* i danska. Å andra sidan kan det hända att ett ord finns i alla tre språk men har en annan betydelse i svenska jämfört med danska och norska. Sådana ord kallas för falska vänner (Östberg 2017). För att ge ett exempel heter det *termin* på svenska men *semester* på norska och danska medan det som *semester* syftar på i svenska heter *ferie* på norska och danska. Detta skapar en extra utmaning för svenskar och finlandssvenskar vid grannspråksförståelse.

Figur 4 Den skandinaviska grannspråksförståelsen enligt Torp (2004: 70).

På grund av att grannspråkskommunikation inte är helt oproblematiskt kallas det ibland också för semikommunikation (Bandle m.fl. 2005: 2025, Firchow 1972: 479 ff.). Semikommunikation innebär att begripligheten inte är komplett och att kommunikationen nordbor emellan realiseras på varierande sätt, bl.a. med hjälp av diverse hjälpmedel. Norrby och Håkansson (2010: 35 ff.) konstaterar att kommunikationen kan underlättas bl.a. med hjälp av ackommodering, konvergens och reparation. Ackommodering sker då samtalsdeltagare anpassar sitt språkbruk till varandra under samtals gång. Detta kan förverkligas i form av konvergens, dvs. anpassning som gör språkbruket mer likt hos samtalsparterna. Ett exempel av

konvergens är användning av sådana ord som existerar i samtliga grannspråk. Till exempel kan en dansk och en norrman säga *bare* i stället för *kun* medan en svensk och en finlandssvensk kan undvika *endast* och använda *bara* i stället. Även undvikande av ord som falska vänner gör kommunikationen lättare. Med reparation hänvisas däremot till konkreta talakter som används för att lösa kommunikativa problem under samtalets gång. Med hjälp av exempelvis upprepning, omformulering och förklaring kan språkbruket förtydligas för att upprätthålla begripligheten vid semikommunikation.

2.2 Svenskfinland

Det som ofta kallas Svenskfinland består av Nyland, Åboland, Åland och Österbotten. På dessa fyra områden finns de svensk- och tvåspråkiga kommuner där största delen av de finländare som har svenska som modersmål, dvs. finlandssvenskarna (*Uppslagsverket Finland 2022*), bor. Det finns också så kallade språköar som är finskspråkiga kommuner med en betydande svenskspråkig minoritet (Laurent 2013: 13 f.). Traditionella språköar i Finland är Björneborg, Kotka, Tammerfors och Uleåborg (se även Henricson 2013). Av Finlands drygt 5,5 miljoner invånare utgör finlandssvenskarna 287 000 (*Statistikcentralen 2023*). Detta motsvarar cirka 5,2 procent av Finlands befolkning.

Enligt Finlands språklag är finska och svenska Finlands nationalspråk (*Finlex 2022*). Detta betyder att båda språken har en likvärdig position i samhället. I Finlands självstyrelselag för Åland fastslås att Åland utgör ett undantag från språklagen i och med att landskapet är enspråkigt svenskt (*Finlex 2022*). Lassus (2017: 101 ff.) påpekar dock att språklagen i Finland endast gäller den offentliga sektorn medan den privata sektorn har lämnats utanför den. Sålunda har de statliga myndigheterna som plikt att tillämpa språklagen medan företag inte har det, vilket gör att graden av svenskspråkig betjäning varierar i finlandssvenskarnas vardag. Många finlandssvenskar är därför ofta tvåspråkiga (se även Barner-Rasmussen 2017: 183 f. och Holmqvist 2017: 198 f.).

Att svenska är ett av Finlands nationalspråk gör att svenskan är ett så kallat pluricentriskt språk med officiell status i två olika länder, Finland och Sverige (Reuter 2006, Norrby m.fl. 2021). Svenskan i Finland kallas för finlandssvenska eftersom den uppvisar vissa skiljaktigheter, framför allt språkliga, jämfört med svenskan i Sverige (Hanell 2011: 13 ff., se även Wide & Lyngfelt 2009: 13 ff.). Som är fallet vid alla språk finns det i svenskan uttryck som är kulturbundna till exempel pga. nationella lagar som kräver att vissa företeelser syftas på med

vissa uttryck. Det finns därför uttryck som bara existerar i det finländska respektive det svenska samhället. På finlandssvenska heter det till exempel *förskotts innehållning*, *ministerium* och *dividend* medan dessa ord motsvaras av *preliminärskatt*, *departement* och *aktieutdelning* i sverigesvenska. Vid sidan av sådana nödvändiga finlandismer fortsätter Hanell (2011: 13 ff.) att det även finns mindre nödvändiga finlandismer som kan indelas i två grupper enligt begripligheten hos sverigesvenskar. Till den första gruppen hör svårbegripliga ord som t.ex. *rat* 'del av betalning', medan den andra gruppen består av ord som är ovanliga men inte är svåra att förstå, t.ex. *spelskjorta* 'matchtröja' och *skyddsväg* 'övergångsställe'. Som Reuter (2014: 39 f.) påpekar är finlandssvenskans stilistiska prägel inte heller helt identisk med sverigesvenskans. Sverigesvenskar uppfattar ofta finlandssvenskan som något formell och ålderdomlig, och noterar särskilt uttalsskillnader som avsaknaden av så kallad grav accent i finlandssvenska. Hanell (2011: 13 ff.) lyfter också fram det frekventa bruket av sammansatta ord samt passiv och ord som är neutrala i Svenskfinland men i Sverige låter arkaiserande. Till arkaismerna hör till exempel *flere*, *minnas* och *uppbevvara* som oftast motsvaras av *flera*, *komma ihåg* och *förvara* i sverigesvenska. Trots detta är skillnaderna mellan finlandssvenska och sverigesvenska som af Hällström-Reijonen (2012: 77) påpekar så små att det inte handlar om två olika språk utan om två olika varieteter av svenska som delvis har sina egna karakteristiska särdrag.

3 Internordisk språkförståelse

Detta kapitel behandlar internordisk språkförståelse. Inledningsvis diskuterar och definierar jag själva begreppet i avsnitt 3.1. Efter det redogör jag för tidigare forskning kring ämnet i avsnitt 3.2.

3.1 Definition

Som jag konstaterade i kapitel 1 avser man med internordisk språkförståelse relationerna mellan de nordiska språken och forskning kring hur de nordiska språken begrips i Norden. För att kunna operationalisera begreppet måste man dela upp det och diskutera en del, det vill säga ett ord, åt gången.

Internordisk betyder, som ordet antyder, de nordiska länderna emellan. Beroende på kontexten är det fråga om en viss typ av förbindelse mellan de nordiska länderna som gör jämförelsen mellan dem meningsfull. Inom tidigare forskning har begreppet använts bland annat av Börestam Uhlmann (1984) samt Delsing och Lundin (2005). Även begreppet *interskandinavisk* har använts (bl.a. av Börestam Uhlmann 2005 och Zeevaert 2004) men det syftar vanligtvis på de skandinaviska länderna Danmark, Norge och Sverige. Således överlappar *internordisk* och *interskandinavisk* endast delvis med varandra. Eftersom min undersökning överskrider gränserna för de skandinaviska länderna kommer jag att använda *internordisk* också i fortsättningen.

Språkförståelse är ett tvärvetenskapligt begrepp som kan belysas ur många discipliners synvinkel, inte bara lingvistikens utan också filosofins och psykologins. I språkfilosofi diskuterar man ofta skillnaden mellan användning och betydelse (Szabó & Thomason 2019: 255). Då en viss språkgemenskap använder ett visst språk på ett visst sätt, betyder det att språket i fråga definieras genom användning, dvs. användningen ger orden i språket en viss betydelse. Betydelsen för orden har därmed bestämts kollektivt genom kontakt med omvärlden. Som Szabó och Thomason (2019: 255) konstaterar blir emellertid enkla saker ofta komplicerade när man betraktar dem ur det filosofiska perspektivet. Ifall alla personer i en språkgemenskap använder till exempel ordet *svans* i stället för ordet *ben* för att syfta på det som vanligtvis kallas för *ben* börjar *svans* betyda *ben* så att meningen *Åsnan har fyra svansar* är sann. Detta visar hur svårt det är att definiera vad betydelse egentligen är om det inte betyder användning. Därför ses användning och betydelse ofta som en och samma sak. Man kan därmed även dra slutsatsen att

språkförståelse kräver förståelse av hur ett visst språk används i en viss språkgemenskap, vilket kan uppnås genom kontakt med språket och språkgemenskapen i fråga.

I språkpsykologin fokuserar man i sin tur på den kognitiva sidan av språk. Carroll (1999: 68) påpekar att språkliga nivåer som fonologi, lexikon, syntax och diskurs alla är avgörande för lyckad språkförståelse. Enligt Carroll sker de kognitiva processerna dock inte nödvändigtvis på en nivå åt gången eftersom flera nivåer kan vara aktiverade samtidigt. Dessutom spelar diverse andra faktorer en viktig roll vid språk i skrift respektive tal. Av de fem klassiska sinnen hos människan är synen aktiv vid skrivet språk och hörseln vid talat språk. Till exempel spelar prosodiska faktorer en viktig roll när man tolkar tal medan synbara objekt, speciellt ord, står i fokus vid tolkningen av skriftliga texter. Med andra ord är språket framför allt rumsligt i skrift och temporalt i tal. Oberoende av kontexten är språkförståelse möjligt tack vare minnet (Carroll 1999: 46 f.). De processer där språk, det vill säga information, behandlas i hjärnan sker i tre faser. Först når information från omvärlden sinnesminnet varifrån den går vidare till arbetsminnet (som även kallas korttidsminnet) om stimulus är tillräckligt stark. Slutligen lagras informationen i långtidsminnet. För språkförståelsen innebär detta att man befäster likheter mellan gammal information som redan finns i minnet och ny information (Carroll 1999: 156).

Eftersom denna avhandling handlar om attityder, det vill säga uppfattningar om språkförståelse är det informanternas egen uppgift att bestämma vad språkförståelse betyder för dem. I praktiken innebär det att enkätens frågor *Hur är det att förstå skriven norska?*, *Hur är det att förstå talad norska?*, *Hur är det att förstå skriven danska?* och *Hur är det att förstå talad danska?* kan uppfattas på olika sätt av olika informanter. Språkförståelse har således inte operationaliserats på ett strikt sätt i undersökningen, vilket kan ses som en brist med tanke på undersökningens reliabilitet eftersom objektivitet i princip kräver att informanter reagerar på samma sak (Trost & Hultåker 2016: 62; se även avsnitt 1.2). Samma gäller även enkätens frågor *Hur ofta är du i kontakt med de följande språken i skrift?*, *Hur ofta är du i kontakt med de följande språken i tal?* och *Hur ofta kommunicerar du med de andra nordborna?* eftersom svarsalternativen *ofta*, *ibland*, *sällan* och *mindre ofta / aldrig* i hög grad relaterar till subjektiva uppfattningar om tid. Ett annat problem är att det inte är möjligt att mäta objektivt vad språkförståelse betyder för olika informanter utan att ta in en stor mängd övriga aspekter i undersökningen. Detta skulle avgränsa språkförståelse striktare, men skulle också innebära ett steg bort från det ursprungliga syftet att beskriva just finlandssvenskarnas *rapporterade* kunskap i norska och danska. Den lösning jag valt är därför att identifiera problemet, lyfta fram det och beakta konsekvenserna av det när jag tolkar undersökningsresultaten.

3.2 Tidigare forskning

Enligt Lundin (2018: 11 f.) kan undersökningarna av internordisk språkförståelse indelas i tre kategorier med fokus på följande: attityder, faktisk språkförståelse och interaktion. Einar Haugen, som är en av de centrala forskarna inom området internordisk språkförståelse, var den första som undersökte attityder (Norrby & Håkansson 2010: 296, se även Haugen 1953). I Haugen (1966) lanserade han också termen *semikommunikation* som diskuterats i avsnitt 2.1.3. Attitydundersökningar, dit även min undersökning hör, har senare gjorts av bland annat Bacquin och Zola Christensen (2013), Bø (1978), Delsing och Lundin (2005) samt Haugen (1953). Resultaten från alla studier pekar delvis åt samma håll som det som redan presenterats ovan, speciellt i avsnitt 2.1.3. Skriftspråk uppfattas allmänt som lättbegripligare än talspråk och danska som svårast att förstå när det gäller talspråk. Därutöver verkar norrmän förstå nordiska grannspråk bättre än danskar och svenskar samtidigt som danskar och svenskar uppger att de förstår engelska bättre än nordiska grannspråk.

Medan attitydundersökningar handlar om rapporterad språkförståelse testar kvantitativa studier av faktisk språkförståelse hur man verkligen förstår de andra grannspråken när man möter dem i tal och skrift (Norrby & Håkansson 2010: 296 f.). Lundin (2018: 11 f.) konstaterar att undersökningar av faktisk språkförståelse har genomförts av bland annat Bacquin och Zola Christensen (2013), Delsing och Lundin (2005), Jörgensen och Kärrlander (2001), Lundin och Zola Christensen (2001) samt Maurud (1976). Undersökningarna uppvisar liknande resultat som attitydundersökningarna: tal är svårare att förstå än skrift och talad danska är svårbegripligast samtidigt som det finns vissa klara asymmetrier i språkförståelsen. Till exempel orsakar vare sig tal- eller skriftspråk problem för norrmän oavsett om det är fråga om danska eller svenska. Således korrelerar norrmännens uppfattningar med resultaten om faktiskt språkförståelse. Danskar har i sin tur problem att förstå svenska och svenskar har problem att förstå danska.

Den tredje typen av undersökningar är kvalitativa och fokuserar på faktisk interaktion (Norrby och Håkansson (2010: 297 ff.). Bland annat Börestam Uhlmann (1994), Lundin och Zola Christensen (2007), Ridell (2008), Theilgard Brink (2016) samt Zeevaert (2004) har undersökt detta (Lundin 2018: 11 f.). Resultaten visar enligt Lundin (2018: 12) att danskarna, norrmännen och svenskarna gärna talar sina egna modersmål i kontakt med varandra fastän begripligheten som ovan konstaterats inte är problemfri. I stället för att byta till engelska väljer de hellre kreativa strategier som sänker tröskeln för att använda sitt eget modersmål som

kommunikationsmedel. Som i avsnitt 2.1.3 ovan konstaterats kan kommunikationen underlättas bland annat med hjälp av ackommodering, konvergens och reparation.

I forskning om internordisk språkförståelse har finlandssvenskarna ofta behandlats tillsammans med sverigesvenskarna på grund av det gemensamma modersmålet. I dessa studier har finlandssvenska särdrag sällan stått i fokus. Som Prins (2006) påpekar är Börestam Uhlmann (1991) och Prins (2005) är två av de ytterst få undantagen. Prins (2005) kom fram till att finlandssvenskar klarar sig bättre i norska än i danska och att de förhåller sig lite positivare till nordiska grannspråk och nordiska länder än sverigesvenskar. Det förekommer dock regional variation i grannspråkförståelsen. På svenskspråkiga områden är grannspråkförståelsen större än på mera finskspråkiga områden och på samma nivå som i Sverige.

Slutligen vill jag konstatera att min undersökning fyller en lucka inom forskningen kring internordisk språkförståelse på två punkter. För det första ligger fokus helt och hållet på svenskspråkiga i Finland. För det andra genomförs undersökningen nu i en tid då internordisk språkförståelse inte varit ett frekvent undersökningsobjekt på ett tag samtidigt som den nordiska gemenskapen har börjat betraktas som allt viktigare och det nordiska samarbetet blivit allt tätare.

4 Analys

Jag har nu kommit fram till att presentera den utförda analysen av enkätundersökningens resultat. Strukturen i detta kapitel bygger i stort sett på strukturen i enkäten. Med andra ord presenterar jag inledningsvis bakgrund om informanterna i avsnitt 4.1. Därefter övergår jag till att behandla deras rapporterade språkanvändning i avsnitt 4.2. Avsnittet är indelat i relationen till språken (4.2.1) och invånarna (4.2.2) i Norden samt ett jämförande avsnitt (4.2.3). I avsnitt 4.3 behandlar jag slutligen informanternas språkförståelse när det gäller både norska (4.3.1) och danska (4.3.2). En jämförelse av resultaten i avsnitt 4.3 presenteras i avsnitt 4.3.3. Jag kommer sålunda att svara på forskningsfrågorna i omvänd ordning. För att påminna om vilka forskningsfrågorna är presenterar jag dem här en gång till (se även avsnitt 1.1):

- Hur uppskattar finlandssvenskarna sin förmåga att förstå skriven och talad norska?
- Hur uppskattar finlandssvenskarna sin förmåga att förstå skriven och talad danska?
- Vad har bakgrundsfaktorerna för konsekvenser för den rapporterade förståelsen?
- Vilken är finlandssvenskarnas relation till språken och invånarna i Norden?

Den fjärde frågan om finlandssvenskarnas relation till språken och invånarna i Norden står i fokus i avsnitt 4.2 medan de tre första frågorna om förståelse av norska och danska samt bakgrundsfaktorernas roll för den rapporterade förståelsen besvaras i avsnitt 4.3. Det är dock inte möjligt att behandla all den information som svaren erbjuder eftersom det är fråga om ett relativt stort material. Undersökningen omfattar nämligen totalt 219 svar (se avsnitt 1.2). I stället lyfter jag fram viktiga iakttagelser med tanke på undersökningens forskningsfrågor och syfte som är att beskriva finlandssvenskarnas rapporterade kunskap i norska och danska (se även avsnitt 1.1). De procentuella siffror som presenteras i detta kapitel har avrundats till det närmaste heltalet för tydlighetens skull.

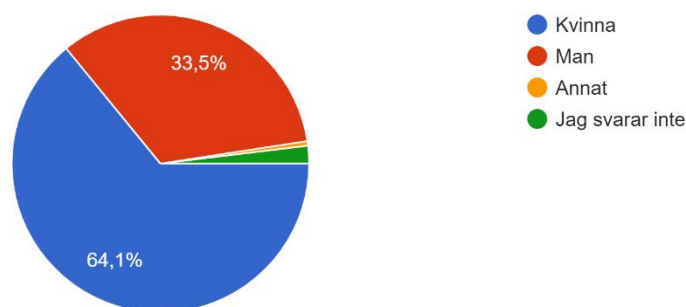
4.1 Informanter

Uppgifterna om de 219 informanterna baserar sig på svar på frågorna i enkätens första avsnitt som kartlade fem bakgrundsfaktorer: modersmål, kön, ålder, födelseort och utbildning (se bilaga 1).

Avsikten med att ställa frågan *Är svenska ditt modersmål eller ett av dina modersmål?* var att kunna avgränsa informanterna till finlandssvenskar i slutliga materialet. Att frågan innehöll två

alternativa svar beror på att många finlandssvenskar är simultant tvåspråkiga eller använder både svenska och finska mycket i sitt dagliga liv i det finländska samhället där det inte alltid är möjligt att använda svenska (se avsnitt 2.2). Det fanns 208 som svarade *ja* och 11 som svarade *nej*. Av de 11 informanter som svarade *nej* preciserade några i sina senare svar att de till exempel har studerat på svenska eller haft svenska som första språk eller hemspråk. Dessa personer faller dock utanför ramarna till denna studie och därför var jag tvungen att utesluta deras svar från analysen. Ytterligare exkluderade jag två informanter som svarade att de kommer från Sverige. Med dessa åtgärder säkerställde jag att det undersökta samplet entydigt motsvarar den önskade populationen, det vill säga finlandssvenskarna. Mängden svar, det statistiska n:et, i det slutliga materialet är sålunda 206, vilket betyder att den utförda analysen av enkätundersökningens resultat grundar sig på detta antal.

Vad är ditt kön?
206 svar

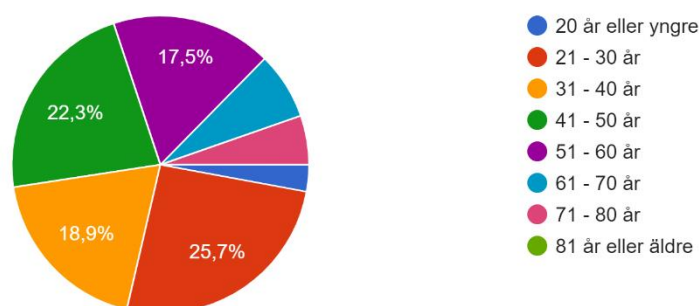

Figur 5 Indelning av informanterna enligt kön.

Fördelningen av svaren på frågan *Vad är ditt kön?* presenteras i figur 5. Av de 206 informanterna är 132 kvinnor, 69 män och en av ett annat kön medan fyra valde att inte uppge något kön. 64 procent av informanterna är sålunda kvinnor medan motsvarande andel för män är 34 procent. Att kvinnorna är lite överrepresenterade kan bero på olika orsaker. En allmän tendens är att kvinnor å ena sidan är mer intresserade av att svara på enkäter och å andra sidan fokuserar mer på språk. Det kan också hända att enkäten oförmodat nådde kvinnor oftare än män i de kanaler där jag spred den. Som det kommit fram i avsnitt 1.2 var kanalerna högskolor i Åbo och på Åland, företag samt sociala medier.

Hur gammal är du?

206 svar

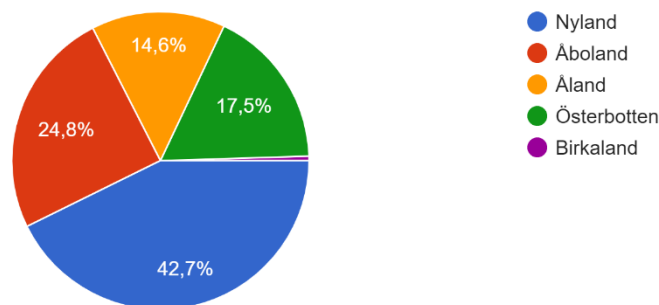
Figur 6 Indelning av informanterna enligt ålder.

Fördelningen av svaren på frågan *Hur gammal är du?* presenteras i figur 6. Sex informanter rapporterade att de är 20 år eller yngre, medan motsvarande antal är 53 för 21–30-åriga, 39 för 31–40-åriga, 46 för 41–50-åriga, 36 för 51–60-åriga, 15 för 61–70-åriga och 11 för 71–80-åriga. Det finns inga informanter som skulle ha varit 81 år eller äldre. Informanterna är ganska jämnt fördelade över olika åldrar. Detta gäller speciellt de fyra grupperna mellan 21 och 60 där de procentuella andelarna är 26, 19, 22 respektive 18 från den yngsta till den äldsta gruppen. Det är värt att lyfta fram att de yngre generationerna, som inte undersökts tidigare, är väl representerade i denna undersökning. Till exempel genomfördes undersökningarna av Delsing och Lundin (2005) samt Maurud (1976) för närmare 20 respektive 50 år sedan (se avsnitt 3.2). Den aktuella undersökningen gör det således möjligt att se hur den internordiska språkförståelsen har förändrats mellan äldre generationer och dagens ungdomar.

Som jag påpekat ovan har jag exkluderat två informanter på grund av att de svarade att de kommer från Sverige. Resten av svaren på frågan *Varifrån kommer du?* presenteras i figur 7. Svaren omfattar *Nyland* med 88 svar, *Åboland* med 51 svar, *Österbotten* med 36 svar, *Åland* med 30 svar samt *Birkaland* med ett svar. Att även Birkaland finns representerat utöver Svenskfinlands fyra traditionella områden är inte konstigt eftersom till exempel Tammerfors, som är den största traditionella språkön i Finland, ligger där (se avsnitt 2.2). Det är också naturligt att Nyland täcker till och med 43 procent av svaren eftersom de flesta finlandssvenskarna bor där. Fastän Åboland inte är lika stort som Nyland när man betraktar folkmängden kunde Åboland ha stuckit ut här eftersom enkäten spreds först och främst på detta område (se avsnitt 1.2). Så är dock inte fallet. I stället är svaren ganska jämnt fördelade mellan

Åboland, Österbotten och Åland, 25 procent, 18 procent respektive 15 procent, vilket motsvarar verkligheten relativt väl.

Varifrån kommer du?
206 svar

Figur 7 Indelning av informanterna enligt födelseort.

Frågan *Vad studerar du eller vad har du studerat?* var den enda öppna frågan i enkätens bakgrundsavsnitt. Svaren på denna fråga varierar mycket. Både grundstadiet, andra stadiet och högre stadiet finns representerade och båda läroanstalterna på såväl andra stadiet, gymnasium och yrkesskola, som högre stadiet, universitet och yrkeshögskola, finns med. Vid universitet nämns även alla examensnivåer, det vill säga lägre och högre högskoleexamen samt licentiat- och doktorsexamen. Universitetsnivån är starkt representerad; 122 informanter eller 59 procent av de som svarade har en universitetsbakgrund. De akademiska ämnena som nämns är av varierande slag men de flesta rör ekonomi, farmaci, humaniora, juridik, matematik, medicin, naturvetenskap och pedagogik. 37 informanter uppger att de studerar eller har studerat svenska eller nordiska språk, vilket betyder att åtminstone 18 procent av informanterna förmodligen har bekantat sig med norska och danska via studierna. Sålunda har de genomsnittligt mera kunskap i de undersökta språken, vilket gör det sannolikt att deras svar avviker från de andra informanternas svar så att de inte representerar allmänheten på samma sätt. Detta kommer att tas i beaktande i den senare analysen i denna avhandling.

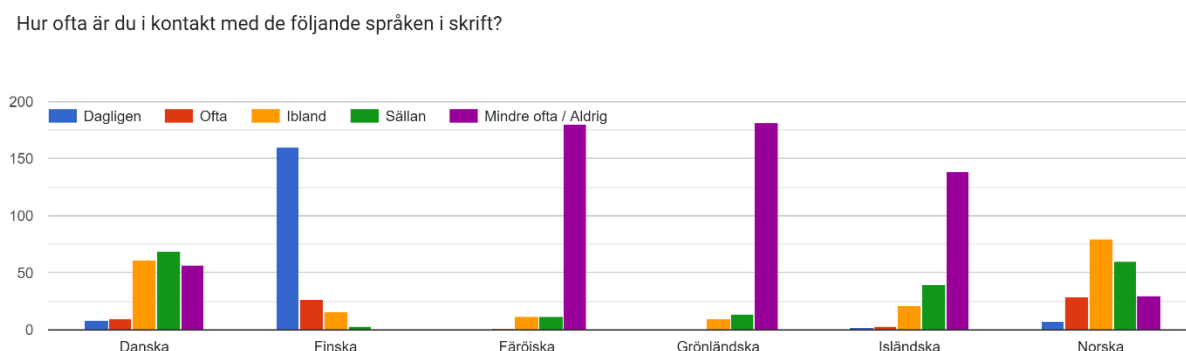
4.2 Språkanvändning

Att förstå ett språk är en komplicerad process, vilket har diskuterats i avsnitt 3.1. Man behöver inte bara ha kunskap i utan också kontakt med språket och språkgemenskapen i fråga för att förståelse ska vara möjligt. Därför fokuserade jag på att kartlägga språkanvändningsvanor i min

undersökning. Denna aspekt bidrar till att ge en klarare bild av orsakerna till finlandssvenskarnas förståelse av nordiska grannspråk som i princip är förståeliga för svenskspråkiga (se avsnitt 2.1.3). Förutom danska och norska kartlades kontakt även med finska, färöiska, grönländska och isländska eftersom alla dessa språk hör till språken i Norden (se avsnitt 2.1.1). Enkätens andra avsnitt, språkanvändning, mätte sålunda hur ofta och var informanterna kommer i kontakt med språken och invånarna i Norden (se bilaga 1). Resultaten uppvisar vissa skillnader gällande relationen till språken respektive invånarna. Den största skillnaden är att kontakt med språken är mer frekvent än kontakt med invånarna. Därför kommer de två delområdena att behandlas i var sitt avsnitt härnäst.

4.2.1 Finlandssvenskarnas relation till språken i Norden

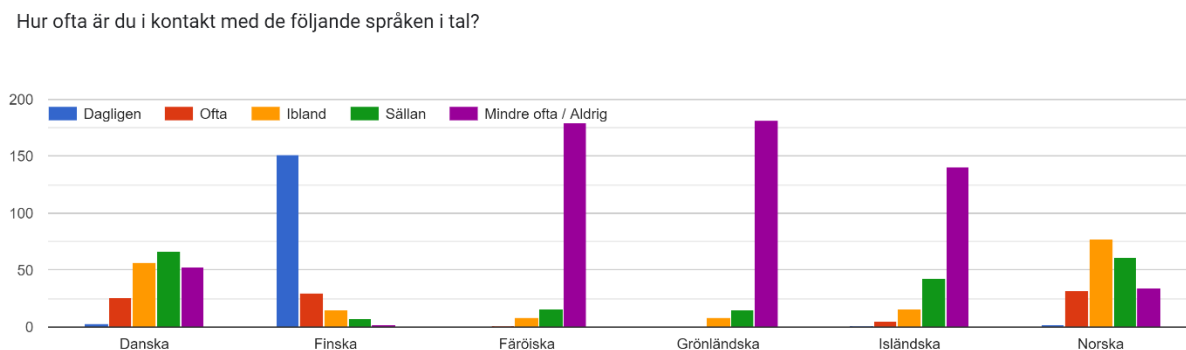
För att få en ännu bättre bild av informanternas språkanvändningsvanor kartlades skillnaderna inte bara mellan språken och invånarna utan också mellan språken i skrift respektive tal. Informanternas kontakt med språken i Norden i skrift redovisas i figur 8.

Figur 8 Informanternas kontakt med språken i Norden i skrift.

Utöver svenska är finska klart det språk som informanterna är mest i kontakt med i skrift. 160 informanter svarade att de har kontakt med finska dagligen. Skillnaderna mellan finska och de andra språken är iögonfallande. Motsvarande siffra för till exempel danska och norska är 9 respektive 7. Danska och norska uppvisar i sin tur snarlika resultat. Fördelningen av svaren är jämnare och betoningen ligger på samma svarsalternativ. Antalet svar är 61 respektive 80 för *ibland*, 69 respektive 60 för *sällan* och 57 respektive 30 för *mindre ofta / aldrig*. Resultaten vid isländska och speciellt färöiska och grönländska är så gott som motsatta jämfört med finska. 139, 181 respektive 182 informanter svarade att de har kontakt med isländska, färöiska respektive grönländska *mindre ofta* eller *aldrig*.

I figur 9 redovisas för informanternas kontakt med språken i Norden i tal.

Figur 9 Informanternas kontakt med språken i Norden i tal.

Växlingen från skrift till tal har en relativt liten inverkan på resultaten. De proportionella skillnaderna mellan språken förblir förhållandevis oförändrade men det finns dock en liten ändring mot mindre frekvent kontakt med språken i tal. Också här är majoriteten av informanterna i kontakt med finska dagligen men antalet informanter har sjunkit från 160 till 153. Annars handlar skillnaderna främst om de mindre frekventa svarsalternativen. I fråga om danska och norska minskar alternativet *dagligen* från 9 respektive 7 till 3 respektive 2 medan alternativet *ofta* ökar från 10 respektive 29 till 26 respektive 32.

Resultaten gällande både tal och skrift stödjer sålunda antagandet ”ju mera kontakt desto mera bekant språk”. Av samhälleliga skäl är det vanligt att finlandssvenskarna kommer i kontakt med finska eftersom Finland är ett tvåspråkigt land där majoriteten av befolkningen talar finska. Det är sällan är möjligt att leva ett fullständigt svenskspråkigt liv i Finland eftersom alla tjänster inte är tillgängliga på svenska, vilket diskuterats i avsnitt 2.2. Kontakten till danska är nästan lika frekvent som kontakten till norska. Den lilla skillnaden mellan dessa språk framgår dock även här. För norska är alternativet *ibland* det vanligaste både gällande skrift och tal med 80 respektive 77 svar medan *sällan* är det frekventaste alternativet för danska med 69 respektive 67 svar. De två återstående nordiska språken, färöiska och isländska, är begripliga för få, vilket gör det naturligt att inte heller ha kontakt med språken i fråga. Samma gäller grönländska som inte är besläktat med de andra språken i Norden (se avsnitt 2.1.1). Därför är det lite överraskande att till och med 24 informanter säger sig vara i kontakt med grönländska antingen *ibland* eller *sällan* både i skrift och i tal. Detta visar dock hur en del informanter kan ha viss kunskap också

i språk som är mindre begripliga trots att kontakten med språk generellt korrelerar starkt med begriplighet.

Begripligheten av talad danska borde vara betydligt lägre jämfört med skriven danska (se avsnitten 2.1.3 och 3.2), vilket emellertid inte syns i resultaten i mindre frekvent kontakt med danska i tal. Detta stödjer inte antagandet ”ju mera kontakt desto mera bekant språk” men visar hur kontakt inte nödvändigtvis förutsätter fullständig begriplighet. Av de möjliga sätten att komma i kontakt med danska och andra språk är TV ett vanligt medium och där kan oftast man få undertexter på sitt modersmål när man tittar på program på andra språk. Således är det möjligt att vara i kontakt med t.ex. danska och förstå det med hjälp av hjälpmedel som undertexter.

195 informanter, det vill säga 95 procent av de som svarade, preciserade flervalssvaren med egna ord. De flesta rapporterade att de kommer i kontakt med språken i Norden antingen via studierna, på arbetet eller på fritiden. De kanaler som upprepades i nästan alla svar var internet, sociala medier och bekanta. Dessutom nämndes tidningar i för skrift och etermedier för tal. Fastän de flesta berättade om detta på en allmän nivå gav vissa förklaringar också gällande enskilda språk:

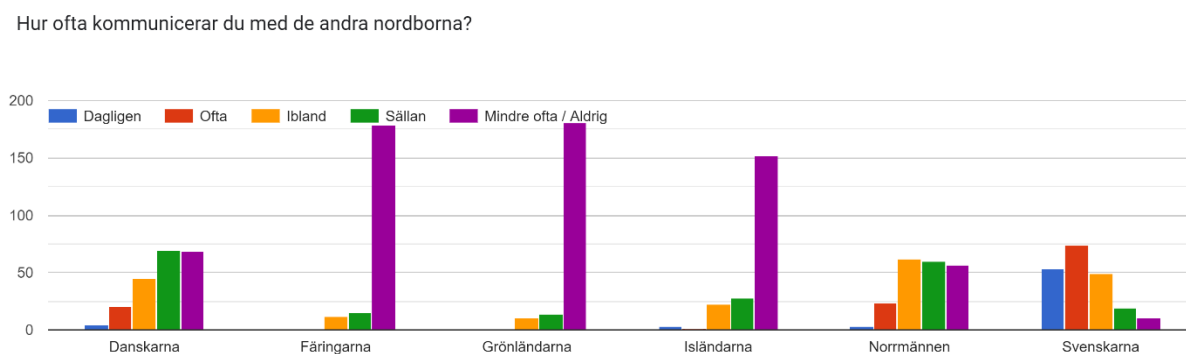
- (4) Oftast media, dessutom är jag i ett förhållande med en finskspråkig. (Man, 21–30 år, Nyland)
- (5) Eftersom Finland är ett finskt land är det svårt att undvika finskan. Ibland läser jag danska och norska hemsidor, texter och tidsskrifter, om de inte finns på andra språk. (Kvinna, 21–30 år, Nyland)
- (6) Nuförtiden mest när jag talar för mig själv för att upprätthålla min danska. (Annat, 31–40 år, Åboland)
- (7) Finska: vardagliga sammanhang, danska och norska ibland vid universitetet. (Kvinna, 41–50 år, Nyland)

Fastän de två första svaren ovan gäller skrift och de två sista tal förekommer likadana svar vid båda kontexterna. Exempelen 4, 5, och 7 illustrerar finskans betydelse i det finländska samhället. Finska är en del av det dagliga livet för de flesta men detta betyder olika saker för olika informanter. Till exempel för informanten i exempel 4 är finskan eventuellt till och med ett hemspråk i och med hans förhållande med en finskspråkig person. Exempel 7 illustrerar också en annan intressant tendens. Av de informanter som nämner danska och norska i samband med studierna rapporterar ingen att de studerar eller har studerat nordiska språk eller svenska. Till

exempel informanten i exempel 7 är litteraturvetare. Detta visar hur studerandena med nordiska språk eller svenska som huvudämne inte är de enda som kommer i kontakt med danska och norska genom studierna. Slutligen illustrerar exemplen 5 och 6 attityderna till de nordiska grannspråken. Informanten i exempel 5 berättar att danska och norska är, så att säga, sekundära språk för henne eftersom hon väljer danska och norska först när informationen inte finns på något annat språk. Informanten i exempel 6 säger sig däremot ha lust att vara i kontakt med danska eftersom hen anser det vara viktigt att bevara kunskaperna i danska. Därför upprätthåller hen sina kunskaper genom att tala för sig själv. Attityderna till användningen av nordiska språk presenteras närmare i det följande avsnittet.

4.2.2 Finlandssvenskarnas relation till invånarna i Norden

I undersökningen kartlades finlandssvenskarnas relation till invånarna i Norden genom att ställa frågor såväl om kontakt med som attityder till andra nordbor. Figur 10 illustrerar informanternas kontakt med invånarna i Norden.

Figur 10 Informanternas kontakt med invånare i Norden.

Av nordbor utanför Finland kommer informanterna klart mest i kontakt med svenskarna. De rapporterar att de vanligtvis kommunicerar med svenskar antingen *dagligen* (53 svar), *ofta* (74 svar) eller *ibland* (29 svar). Därefter följer norrmännen med tyngdpunkt på alternativet *ibland* med 62 svar, *sällan* med 60 svar och *mindre ofta / aldrig* med 57 svar. Motsvarande siffror för danskarna är 45, 69 respektive 68 svar, vilket betyder att skillnaden mellan norrmännen och danskarna är förhållandevis liten jämfört med skillnaderna mellan andra nationaliteter. Det är betydligt sällsyntare att kommunicera med islänningar; 152 informanter uppger att de kommunicerar med islänningar *mindre ofta* eller *aldrig*. Motsvarande antal för färingarna och grönländarna är ännu större, 179 respektive 181 informanter.

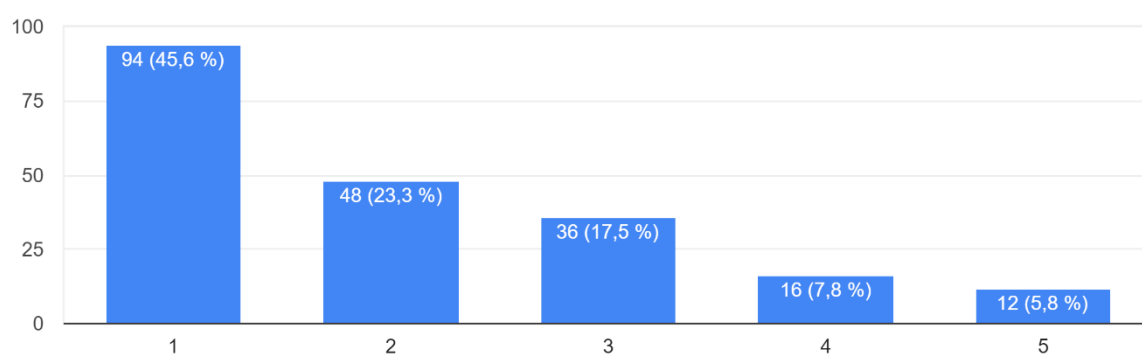
185 informanter, vilket motsvarar 90 procent av alla informanter, redogör för var de kommunicerar med nordbor och samma alternativ spelar en stor roll som vid kontakt med språken (se avsnitt 4.2.1). Studier, arbete och fritid nämns i nästan alla svar och betydelsen av internet, sociala medier och bekanta framhävs även här. Till skillnad från vilket var fallet vid kontakt med språken nämns även resande ofta i detta sammanhang.

- (8) Då jag träffar bekanta som är svenskar/danskar/normmän. (Kvinna, 31–40 år, Åboland)
- (9) Jag gör sällan det i dagsläget, men någon gång har jag haft kontakt med en svensk, en dansk eller en norрман via mina studier. (Kvinna, 21–30 år, Nyland)

Att informanterna har mest kontakt med svenskar är naturligt. Finlandssvenskarna och svenskarna delar samma modersmål, och Sverige är det närmaste grannlandet för Finland som även i övrigt har nära historiska förbindelser med Sverige (se avsnitt 2.1). Exempelen 8 och 9 belyser dock en intressant och till och med överraskande tendens som förekommer i de öppna svaren. Kontakt med svenskar nämns ungefär lika ofta som kontakt med danskar och normmän trots att informanterna har mest kontakt med svenskar enligt de numeriska resultaten. Den speciella relationen till svenskarna och Sverige kommer således inte fram i de kvalitativa svaren.

Hur relevant är det att använda nordiska språk i kontakt med de andra nordborna?

206 svar

Figur 11 Informanternas attityd gentemot användningen av nordiska språk i kontakt med andra nordbor (1 = mycket relevant, 5 = mycket irrelevant).

Figur 11 illustrerar informanternas attityd gentemot användningen av nordiska språk vid kontakt med andra nordbor. I skalan från ett (1) till fem (5) står ett (1) för *mycket relevant* och fem (5) *mycket irrelevant*.

Resultaten visar att ju större siffran är desto mindre är svarsmängden. I praktiken betyder det att informanterna anser att det mycket oftare är relevant än icke-relevant att kommunicera på nordiska språk med nordbor. Till och med 46 procent, nästan hälften av informanterna, anser det vara mycket viktigt medan endast sex procent tycker att det inte alls är viktigt.

173 informanter eller 84 procent av de som svarade framförde också i de öppna svaren tankar kring användningen av nordiska språk med nordbor:

- (10) Vi kan förstå varandra på de nordiska språken. (Kvinna, 41–50 år, Nyland)
- (11) Ger en känsla av samhörighet och tankesättet till djupare förståelse. (Kvinna, 61–70 år, Åboland)
- (12) Det är relevant med tanke på att bevara den ömsesidiga begripligheten språken emellan. (Kvinna, 31–40 år, Österbotten)

De flesta informanterna har sålunda positiva attityder till användningen av nordiska språk. Det anses viktigt eftersom språken å ena sidan är begripliga sinsemellan och användningen å andra sidan skapar samhörighet mellan nordbor (se exemplen 10 och 11). Perspektivet ligger inte bara i nutiden utan riktas även till framtiden; informanterna menar att användningen möjliggör att både begripligheten och samhörigheten, som nämns i exempel 12, bibehålls på en hög nivå. Således sätter de flesta informanterna värde på att bevara den speciella relationen mellan språken och invånarna i Norden också i fortsättningen.

- (13) Oftast går man över till engelska så alla parter förstår varandra. (Man, 31–40 år, Nyland)
- (14) Mycket relevant att använda svenska med Sverige. De övriga nordiska länderna klarar man sig även med engelska. (Kvinna, 51–60 år, Åboland)
- (15) Vi ska prata skandinaviska, inte engelska. Pinsamt med finländare som pratar engelska med andra nordbor. (Kvinna, 51–60 år, Åland)

Vid sidan om positiva attityder förekommer även mer neutrala inställningar. Vissa tycker att användningen av nordiska språk varken är en bra eller dålig sak utan att valet av språk spelar liten eller ingen roll i kommunikationssituationen. Den relevanta frågan är däremot om alla kan

förstå varandra eller inte. Några informanter, som informanten i exempel 13, tycker i motsats till informanterna i tidigare exempel att de nordiska språken inte är tillräckligt begripliga sinsemellan, vilket ger upphov till att använda engelska i stället. Valet mellan nordiska språk och engelska framkallar livliga och starka åsikter hos informanterna. Till exempel gör informanten i exempel 14 skillnad mellan Sverige och resten av Norden när hon förklarar att det är viktigt att använda nordiska språk med svenskar men inte med andra nordbor. Däremot tycker informanten i exempel 15 att det inte alls är acceptabelt att använda engelska eftersom man kan kombinera språkliga egenskaper från olika nordiska språk och använda ett slags skandinaviska i stället. Fastän det här förekommer tre alternativa åsikter, att engelska kan användas med alla, med alla förutom svenskar och inte med någon, dominerar det sista alternativet som informanten i exempel 15 representerar i materialet som helhet.

Den generellt förekommande positiva inställningen ger upphov till att reflektera kring sambandet mellan kommunikationsfrekvensen och attityderna samt varför informanterna inte har mer kontakt med nordbor. Även om attityderna till användningen av nordiska språk visar sig vara allmänt rätt positiva är kommunikation med andra nordbor än svenskarna emellertid någonting som informanterna rätt sällan deltar i. På grund av att det bland informanterna finns en uppfattning om ömsesidig begriplighet mellan språken och samhörighet invånarna emellan samt motivation att upprätthålla bådadera får man intrycket av att möjligheterna till kommunikation inte utnyttjas till fullo. Att de flesta informanterna är positivt inställda till att kommunicera på nordiska språk antyder dock att de för det mesta faktiskt använder nordiska språk i kontakt med andra nordbor (jfr Hogsnes Søgård 2008: 37 f.). Även om kommunikationsfrekvensen är förhållandevis låg är användningen av nordiska språk alltså någonting som är viktigt för finlandssvenskarna, vilket också bidrar till deras möjligheter att delta i granspråkskommunikation med danskar, normän och svenskar. Detta befrämjar Finlands möjligheter att vara en del av den nordiska språkgemenskapen vid sidan av de skandinaviska länderna.

4.2.3 Jämförelse

I avsnitt 4.2 ovan har jag presenterat och analyserat resultaten från min enkätundersökning när det gäller informanternas relation till språken (4.2.1) och invånarna (4.2.2) i Norden. De mest framträdande resultaten är att kontakt med språken är mera frekvent än kontakt med invånarna, att skillnaderna i kontakt i skrift och tal endast är små och att informanterna har positiva attityder gentemot användningen av nordiska språk i kontakt med andra nordbor.

Betydelsen av inställningen till språkanvändningen för språkförståelsen ligger i att den både befrämjar och begränsar informanternas möjligheter till grannspråksförståelse. Informanterna är i genomsnitt positivt inställda till användningen av nordiska språk med nordbor. Detta betyder att de har motivation att försöka lösa kommunikationshinder som uppstår på något annat sätt än att byta till ett icke-nordiskt språk. Fastän informanternas kontakt med danska och norska samt danskar och norrmän varierar är den ändå sammantaget förhållandevis sparsam. Som det framgått av i figurerna 8, 9 och 10 är *ibland*, *sällan* samt *mindre ofta* eller *aldrig* de vanligaste svaren, vilket betyder att informanterna varken är vana vid att använda eller att fästa uppmärksamhet vid egenskaperna i dessa språk i det dagliga livet. Informanterna uppvisar sålunda både bra och dåliga förutsättningar för grannspråksförståelse. Den fråga som Skjold Frøshaugs och Stendes (2021) ställer om huruvida Norden är en språkgemenskap är därmed relevant att ställa för finlandssvenskarnas del (se avsnitt 2.1.3). Själva språkförståelsen behandlas i det nästkommande avsnittet.

4.3 Språkförståelse

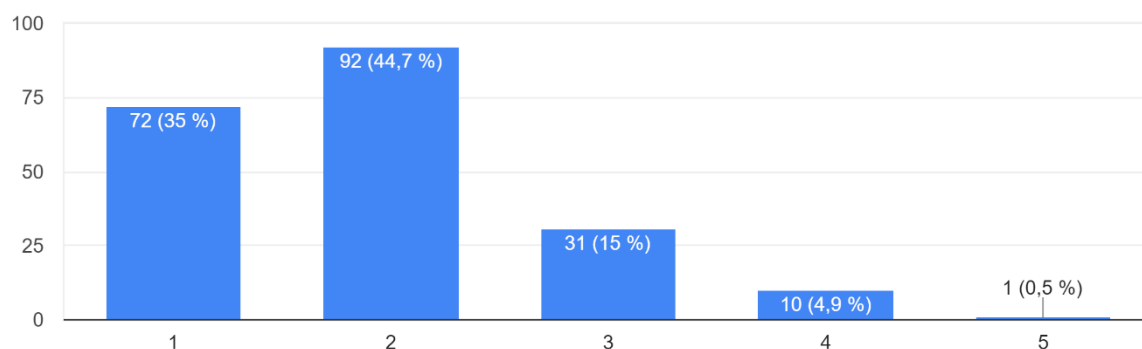
Liksom i de flesta attitydundersökningar om språkförståelse ingår också frågor om informanternas uppfattningar om sina egna språkkunskaper i min undersökning. Enkätens tredje avsnitt fokuserar på att kartlägga hur informanterna bedömer att de förstår norska och danska och vilka språkliga drag som eventuellt förorsakar förståelsehinder (se bilaga 1). Jag börjar med att analysera det språk som är lättare att förstå enligt både informanterna och tidigare forskning om grannspråksförståelse, nämligen norska. Därefter övergår jag till att analysera danska.

4.3.1 Finlandssvenskarnas förståelse av skriven och talad norska

Informanternas uppskattade förståelse av skriven och talad norska mättes med hjälp av en skala mellan ett (1) och fem (5). Ett (1) betyder att norska uppfattas som mycket lätt att förstå och fem (5) som mycket svår att förstå. Däremellan ingår alternativen *ganska lätt* (2), *varken är lätt eller svårt* (3) och *ganska svårt* (4). Resultaten gällande skriven norska visas i figur 12.

Hur är det att förstå skriven norska?

206 svar

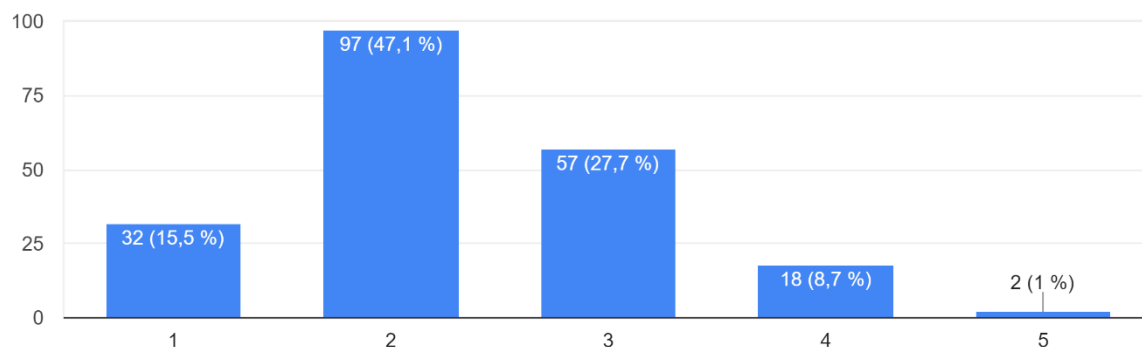
Figur 12 Informanternas uppskattade förståelse av skriven norska (1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Som det framkommer i figur 12 anser de flesta informanterna att skriven norska inte förorsakar förståelsehinder för dem. 35 procent av informanterna valde alternativ 1, dvs. att det är mycket lätt att förstå skriven norska. Alternativ 1 eller 2 har valts av till och med 80 procent av informanterna. Alla svarsalternativ är dock representerade. I den andra änden av skalan finns det en informant som tycker att det är mycket svårt att förstå skriven norska.

Resultaten gällande talad norska visas i figur 13, som avslöjar att informanterna anser att skriven norska är begripligare än talad norska. Alternativ 2 är fortfarande det vanligaste alternativet vid talad norska och dess andel är t.o.m. två procent större vid tal. Till skillnad från skriven norska har emellertid fler informanter valt alternativ 3 i stället för alternativ 1 vid talad norska; den procentuella andelen för alternativ 1 har sjunkit från 35 till 16 medan alternativ 3 har ökat från 15 procent till 28 procent. Detta indikerar att det inte är lika lätt att förstå talat språk som skrivet språk på norska men att det inte heller är svårt att förstå tal.

Hur är det att förstå talad norska?

206 svar

Figur 13 Informanternas uppskattade förståelse av talad norska (1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

När det gäller skriven norska preciserade 124 informanter eller 60 procent av de som svarade vad som hindrar dem att förstå skriven norska fullständigt:

- (16) Stavningen tar lite tid att bli van med och så är vissa ord annorlunda eller betyder annorlunda på norska jämfört med svenska. (Man, 41–50 år, Österbotten)
- (17) Vissa ord kan skilja så mycket från svenskan att det är svårt att förstå vad de betyder. Om de är placerade i en mening eller kontext är det lättare. (Kvinna, 21–30 år, Österbotten)

Det framkom i så gott som alla svar att stavning och i synnerhet lexikon förorsakar problem, vilket illustreras i exempel 16 och 17. Många informanter visar sig vara medvetna om falska vänner (se avsnitt 2.1.3). Å ena sidan finns det olika ord som betyder samma sak och å andra sidan finns det ord som ser lika ut men inte betyder samma sak. Detta påverkar informanternas uppskattade begriplighet av norska; man förstår inte vissa ord men man kan inte heller helt lita på sin svenska språkkänsla vid alla ord som man tror att man förstår. Som det framgår i exemplen finns det emellertid olika sätt att överkomma dessa problem. En lösning är att helt enkelt vara i kontakt med norska eftersom man blir van vid skillnaderna i längden (exempel 15). En annan lösning är att titta på svåra ord i sin kontext eftersom det ger information om betydelsen (exempel 16).

Vid sidan av falska vänner visar informanterna även medvetenhet om den språkliga variation som är utmärkande för norskt skriftspråk (se avsnitt 2.1.1):

- (18) Det att det finns två olika varianter av norska, båda skiljer sig skriftligt en del från svenskan. (Kvinna, 31–40 år, Nyland)

Som informanten i exempel 18 konstaterar finns det två varianter, officiellt två målformer, i norskt skriftspråk som heter *bokmål* och *nynorska*. När det frågades i enkäten om informanterna vet att det finns två olika skriftnormer i det norska svarade nästan 90 procent av informanterna att de är medvetna om existensen av bokmål och nynorska och endast kring tio procent att de inte är det. Att vara medveten räcker dock inte eftersom man också måste ha kännedom om målformernas egenskaper för att variationen inte ska ha en negativ inverkan på begripligheten. Här fördelade sig informanterna i två kategorier. 99 informanter eller 48 procent tog ställning till vilkendera målformen som är svårare att förstå och 58 informanter eller 28 procent, motiverade sina val:

- (19) Nynorska är svårare. Det verkar finnas mer ord i nynorska som inte påminner om svenskan på samma sätt som bokmål gör. (Kvinna, 21–30 år, Nyland)
- (20) Nynorska kommer man inte lika ofta emot eftersom bokmål ofta är det som används t.ex. i tv serier. (Kvinna, 21–30 år, Österbotten)

I genomsnitt uppskattas nynorska vara svårbegripligare än bokmål. Av de 99 informanterna tycker 72 procent att nynorska är svårare speciellt på grund av att det liknar svenska mindre än bokmål (se exempel 19). 15 procent anser i sin tur att bokmål är svårare medan 13 procent tycker att det är lika svårt att förstå båda målformerna. Som jag konstaterat i avsnitt 2.1.1 och som informanten noterar i exempel 20 används bokmål mera än nynorska i det norska samhället, vilket gör att man oftare kommer i kontakt med denna målform som är lättare att förstå enligt de flesta informanterna. I tidigare studier som även inkluderat faktisk språkförståelse (t.ex. Delsing och Lundin 2005) har tendensen till sämre begriplighet av nynorska bland finlandssvenskar inte noterats som särskilt stark. Informanternas bedömning av detta i min undersökning motsvarar sålunda kanske inte deras faktiska kunskaper.

I sina öppna svar preciserade 67 procent av informanterna (139) vad som orsakar begriplighetsproblem för dem när det gäller talad norska:

- (21) Ofta talar de så snabbt så man hinner inte tänka på vad vissa ord kan mena. Det problemet har man inte i skrift. (Man, 31–40 år, Nyland)
- (22) Upplever svårigheter att förstå språk där de inte artikulerar på samma vis som t.ex. finska. (Kvinna, 21–30 år, Österbotten)

Utöver de gemensamma nämnarna för både skrift och tal, i synnerhet lexikon och falska vänner, nämns två andra vanliga orsaker till att det inte är problemfritt att tolka talad norska. Den första orsaken handlar inte om själva innehållet utan andra faktorer som taltempo som nämns av informanten i exempel 21. Dessutom är det inte ovanligt att de nordiska grannspråken jämförs med finska. Finska utgör en så pass stor del av de flesta finlandssvenskars vardag att de har blivit vana vid med det finska sättet att artikulera. På grund av den för finska typiska artikulationen känns det svårt för informanten i exempel 22 att förstå talad norska. Finskans inverkan är sålunda också en faktor att beakta när man undersöker finlandssvenskarnas grannspråksförståelse, även om den inte nödvändigtvis orsakar några större skillnader mellan finlandssvenskarna och svenskarna.

Den andra orsaken som nämns är regional variation:

- (23) Mycket varierade dialekter. Oslonorskan förstår jag mycket bra, medan personer från Vestnorge är svårare. (Man, 21–30 år, Nyland)

På samma sätt som en stor del av informanterna vet att det finns två målformer känner flera av dem till att normmål i princip alltid talar dialekt, inte standardspråk. Vissa preciserar t.o.m. vilka dialekter som är lättare att förstå än andra som i exempel 23 där informanten konstaterar att dialekterna i västra Norge är svårare att förstå än till exempel oslodialekten. Att informanterna har kunskap om de norska dialekterna på en sådan mer detaljerad nivå är imponerande men kan eventuellt kopplas till dialektsituationen i Finland, där lokala dialekter också fortfarande spelar en central roll.

Bakgrundsfaktorerna uppvisar flera konsekvenser för den rapporterade förståelsen. Kön, ålder samt födelseort påverkar förståelsen av norska, vilket även konstaterats i tidigare forskning (se nedan; för en översikt över informanternas bakgrund, se avsnitt 4.1).

Tabell 1 Förståelse av skriven och talad norska enligt kön (angivet i procent (%); 1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Kön	1		2		3		4		5	
	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal
Kvinna	34,8	17,4	40,9	47,7	16,7	23,5	7,6	10,6	-	0,8
Man	36,2	11,6	52,2	49,3	10,1	33,3	-	4,3	1,4	1,4
Annat	100,0	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-
Inget svar	-	25,0	50,0	-	50,0	50,0	-	25,0	-	-

För det första rapporterar de manliga informanterna något bättre förståelse av skriven norska medan de kvinnliga informanternas uppskattade förståelse av talad norska är bättre. Som tabell 1 visar har 36 procent av männen valt alternativ 1 vid skrift, dvs. att det är mycket lätt att förstå skriven norska medan 52 procent har valt alternativ 2. Motsvarande procentuella andelar för kvinnorna är 35 och 41. Vid tal har 17 procent av kvinnorna valt alternativ 1 och 48 procent alternativ 2 medan 12 procent av männen här valt alternativ 1 och 49 procent alternativ 2. Skillnaden mellan könen är således större i fråga om skriven norska.

Tabell 2 Förståelse av skriven och talad norska enligt ålder (angivet i procent (%); 1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Ålder	1		2		3		4		5	
	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal
-20 år	16,7	-	83,3	50,0	-	33,3	-	16,7	-	-
21-30 år	35,8	9,4	43,4	43,4	11,3	35,8	7,5	9,4	1,9	1,9
31-40 år	25,6	7,7	46,2	46,2	25,6	30,8	2,6	12,8	-	2,6
41-50 år	32,6	15,2	41,3	52,2	21,7	23,9	4,3	8,7	-	-
51-60 år	41,7	25,0	50,0	52,8	5,6	19,4	2,8	2,8	-	-
61-70 år	46,7	40,0	20,0	20,0	20,0	26,7	13,3	13,3	-	-
71-80 år	45,5	18,2	54,5	63,6	-	18,2	-	-	-	-

För det andra bedömer de äldre informanterna att de förstår både skriven och talad norska bättre än de yngre informanterna. Detta är dock inte helt entydigt, vilket framgår i tabell 2. Åldersgrupper med liten åldersskillnad, till exempel informanterna mellan 21 och 40 år, uppvisar relativt likadana resultat. De större skillnaderna kommer fram först när man jämför grupper med stor åldersskillnad, till exempel de två yngsta och de två äldsta åldersgrupperna. Då ser man att förståelsen är bättre hos de äldre informanterna.

Orsakerna till detta kan vara flera. Det kan handla om att de äldre informanterna helt enkelt har hunnit få mera erfarenhet av olika språk i olika situationer och pga. detta litar mera på sina språkliga kunskaper. Men har då grannspråkförståelsen blivit sämre bland yngre generationer? Å ena sidan är det möjligt eftersom jämförelsen av grupper med en stor åldersskillnad som konstaterats ovan visar att de äldre rapporterar högre resultat än de yngre. Detta stödjer även tidigare forskning. Till exempel har Delsing och Lundin (2005) visat att det finns en stark tendens till sämre grannspråkförståelse bland barn jämfört med deras föräldrar (jfr även Skjold Frøshaug & Stende 2021). Å andra sidan uppvisar de yngre åldersgrupperna relativt likadana resultat sinsemellan och informanterna mellan 21 och 30 år rapporterar till och med att de förstår norska bättre än informanterna mellan 31 och 40 år. Detta kan indikera att grannspråkförståelsen har stabiliserats för norskans del, vilket dock inte har diskuterats i nämnvärd grad i tidigare forskning (jämför bl.a. Delsing & Lundin 2005 och Grünbaum & Reuter 2013). För att kunna pröva detta antagande krävs dock kompletterande kvantitativa och kvalitativa undersökningar av faktiskt språkförståelse.

Tabell 3 Förståelse av skriven och talad norska enligt födelseort (uttryckt i procent (%); 1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Födelseort	1		2		3		4		5	
	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal
Nyland	31,8	12,5	46,6	46,6	14,8	33,0	5,7	6,8	1,1	1,1
Åboland	27,5	13,7	51,0	37,3	19,6	35,3	2,0	11,8	-	2,0
Åland	33,3	20,0	43,3	50,0	16,7	20,0	6,7	10,0	-	-
Österbotten	55,6	22,2	30,6	61,1	8,3	8,3	5,6	8,3	-	-
Birkaland	-	-	100,0	-	-	100,0	-	-	-	-

För det tredje rapporterar ålänningar och speciellt österbottningar bättre förståelse av både skriven och talad norska än nylänningar och åbolänningar. Som man ser i tabell 3 kommer detta fram tydligast fram vid talat språk. Jämfört med nylänningar och åbolänningar har fler ålänningar och österbottningar valt alternativen 1 och 2 vid tal medan framträdande skillnader vid skrift förekommer endast vid alternativ 1. Skillnaderna i de procentuella andelarna är likaledes mindre vid alternativen 3, 4 och 5 samtidigt som det bör noteras att österbottningarna uppvisar genomgående avvikande resultat.

Att ålänningarna och österbottningarna uppskattar sin förståelse av norska som bättre än andra kan bero på att Åland och Österbotten är svenskspråkigare områden än Nyland och Åboland, vilket även Prins (2005) konstaterar. Orsaken till att österbottningarna rapporterar ännu högre resultat än ålänningarna kan ses i ljuset av det som konstateras i exempel (24) och (25):

- (24) Inget är speciellt svårt, speciellt då man har en österbottnisk dialekt som modersmål, vilken har många gemensamma nämnare med norskan som inte standardsvenskan har (t.ex. diftonger och gemensamma ord). (Man, 41 - 50 år, Österbotten)
- (25) En del av de norska dialekterna låter ibland lite som österbottniska. De har liknande artikulation som svenskan. (Kvinna, 31 - 40 år, Nyland)

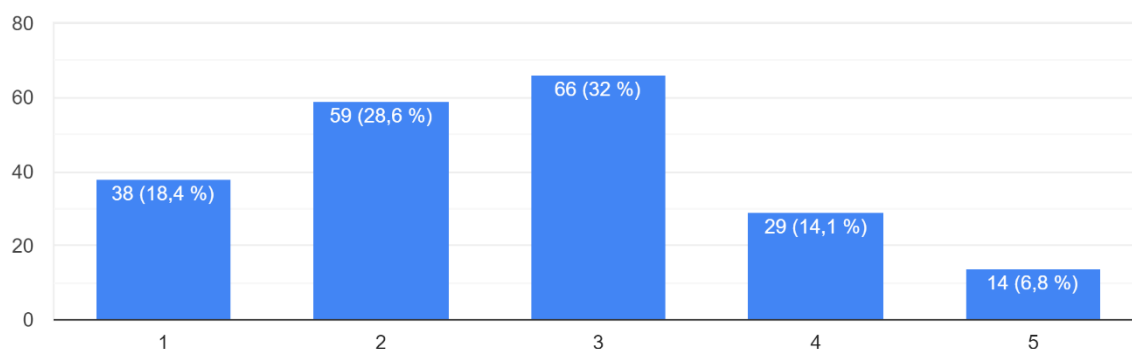
Likheterna mellan norska och österbottniska dialekter, t.ex. i fråga om diftonger, lexikon och artikulation visar sig ha betydelse för informanternas uppfattningar. Motsvarande likheter finns inte mellan norska och dialekter på de andra finlandssvenska områdena, vilket gör att de som känner till österbottniska dialekter har en fördel då det gäller att förstå norska. Det som Prins (2005) konstaterar om graden av svenskspråkighet på olika områden i Finland kunde sålunda kompletteras med dialekternas roll.

4.3.2 Finlandssvenskarnas förståelse av skriven och talad danska

Informanternas uppskattade förståelse av skriven och talad danska mättes på samma sätt som förståelsen av skriven och talad norska, det vill säga med hjälp av en femgradig skala där informanterna valde mellan *mycket lätt* (1), *lätt* (2), *varken lätt eller svårt* (3), *svårt* (4) och *mycket svårt* (5). Resultaten gällande skriven danska visas i figur 14.

Hur är det att förstå skriven danska?

206 svar

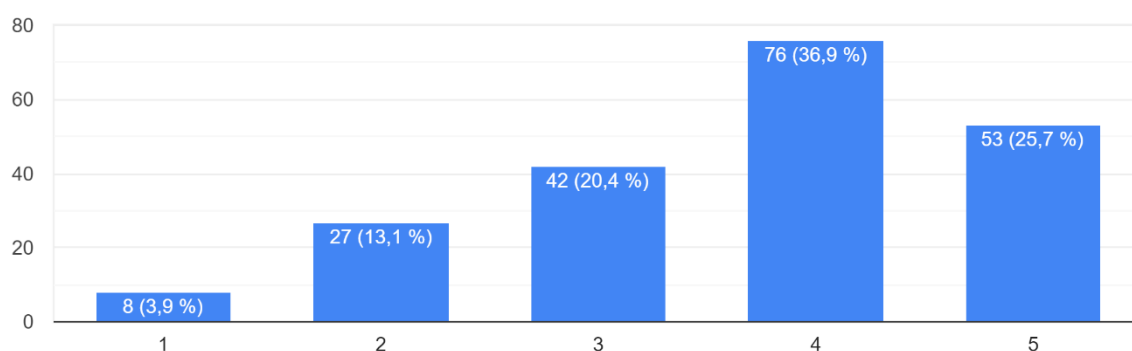

Figur 14 Informanternas uppskattade förståelse av skriven danska (1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Enligt informanterna är det lättare att förstå skriven norska än skriven danska (jämför figur 12) men också danska uppskattas som relativt begripligt. 47 procent av informanterna tycker att skriven danska antingen är lätt eller mycket lätt att förstå medan det populäraste enskilda alternativet är alternativ 3 (*varken lätt eller svårt*) med den procentuella andelen 32. Detta antyder att skriven danska inte förorsakar begriplighetsproblem för de flesta även om en del av informanterna har ganska neutrala attityder. Resultaten gällande talad danska visas i figur 15.

Hur är det att förstå talad danska?

206 svar

Figur 15 Informanternas uppskattade förståelse av talad danska (1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Begriplighetsskillnaden mellan skrivet och talat språk är sålunda betydligt större vid danska än norska. Där 63 procent rapporterade att det antingen är lätt eller mycket lätt att förstå talad norska gäller det motsatta vid talad danska: 63 procent rapporterar bristfälliga kunskaper (jämför figur 13). Alla svarsalternativ är dock representerade även i denna figur vilket betyder att det också finns några informanter som tycker att det är lätt eller till och med mycket lätt att förstå talad danska.

När det gäller skriven danska redogjorde 127 informanter eller 62 procent för vilka hinder som står mellan dem och fullständig begriplighet:

- (26) Det är lättare att förstå skriven danska än norska. Deras siffersystem är konstigt, och ibland är den engelsklåtande influensen vilseledande. (Kvinna, 31–40 år, Nyland)
- (27) Leniseringen som har ägd rum i danskan är ganska svårt. Dvs. när orden slutar på t.ex. "g" istället för "k" som i svenska ev. språk -> sprog. (Man, 21–30 år, Nyland)

De svårigheter som informanterna nämner är snarlika dem som nämns vid skriven norska, dvs. stavning, lexikon och falska vänner. Varför skriven norska är lättare att förstå är inte helt uppenbart. Några informanter, t.ex. de i i exemplen 26 och 27, nämner dock vissa orsaker till detta. Å ena sidan har danskan fått delvis andra influenser från icke-nordiska språk som engelska jämfört med norska och svenska. Fastän informanten i exempel 26 säger att skriven danska faktiskt är lättare att förstå än skriven norska är det möjligt att sådant som det annorlunda systemet att konstruera räkneord påverkar bedömningen. Å andra sidan har ljudförändringarna påverkat danskan också i skrift (se avsnitt 2.1.2). Företeelser som lenition som nämns i exempel 27 gör att de danska orden till en viss grad ser annorlunda ut eftersom lenitionen inte har påverkat norskan eller svenskan med undantag av enstaka dialekter.

- (28) Svårt att säga då jag sällan läser dansk text. (Man, 51–60 år, Åland)

Språkkontakt spelar en viktig roll för språkförståelse (se avsnitt 4.2 och även Maurud 1976, Delsing och Lundin 2005). Flera informanter, som informanten i exempel 28, nämner att de har ganska lite kontakt med skriven danska, vilket stämmer överens med de tidigare presenterade numeriska resultaten som visar att informanterna har mindre kontakt med danska än norska även om skillnaden inte är stor (se avsnitt 4.2.1). Resultaten stödjer sålunda antagandet om att ju mindre kontakt man har med ett språk desto svårare är det att förstå språket (jämför Maurud 1976). Norska framstår som både som lättbegripligare för informanterna och det språk som de

har mera kontakt med i jämförelse med skriven danska. Det är dock svårt att veta vilken kausaliteten är. Antingen är danska svårbegripligare än norska eftersom man har mindre kontakt danska eller så har man mindre kontakt med danska än med norska eftersom danska är svårbegripligare, vilket paradoksalt nog gör svårbegripligheten ännu större.

Att hela 164 informanter eller 80 procent preciserar vad som är svårt med talad danska är anmärkningsvärt; betydligt färre informanter kommenterar skriven och talad norska samt skriven danska. Att svårigheterna vid talad danska identifieras oftare korrelerar här direkt med att talad danska uppfattas som betydligt svårbegripligare än till exempel skriven danska.

- (29) Avståndet mellan skriven och talad danska är så stor. Det är närmast de icke uttalade konsonanterna som gör talad danska svår att förstå. (Man, 61–70 år, Österbotten)
- (30) Oftast all apokope som har ägd rum i danskan, samt det skorrande "r:et". Likaså schwa-assimilationen brukar jag ha svårt med att uppfatta den korrekta betydelsen med. (Man, 21–30 år, Nyland)

De språkliga egenskaper som nämns vid talad norska, det vill säga taltempo och artikulation, nämns även vid danska men deras roll betonas mera. Att uttalet är för snabbt och otydligt för att man ska kunna förstå talad danska fullständigt konstateras av flera. I grund och botten bygger känsla av otydlighet på väsentliga skillnader mellan modersmålet och målspråket (Torp 2004). Snabbhet leder i sig ofta till otydlighet men det kan också hända att till exempel ordgränser och enstaka bokstäver försvinner lättare i snabbt tal, vilket gör att lyssnaren tappar den röda tråden i det som sägs. Å andra sidan kan de historiska ljudförändringarna i danska leda till otydlighet (se avsnitt 2.1.2). Reduceringen av obetonade vokaler (da. *infortissvækkelse*) gör att flera vokalljud i svenska motsvaras av ett enda ljud, *schwa*, i danska. Ytterligare nämner informanten i exempel 30 apokope som innebär att ett språkljud, oftast en vokal, faller bort helt i slutet av ett ord. När det gäller konsonanter kan ljud i danska antingen ändra karaktär på grund av lenition (*klusilsvækkelse*) eller reduceras till följd av spirantförsvagning (*spirantsvækkelse*).

- (31) Det krävs oftast att danskan talas långsamt och extra tydligt för att jag ska förstå den muntligt. (Kvinna, 21–30 år, Österbotten)

Informanterna tycker sålunda att talad danska är svårbegriplig men konstaterar att kontakt med danska hjälper, liksom även om danskarna talar långsamt och uppmärksammar artikulationen (jfr Grünbaum och Reuter 2013).

Det förekommer såväl stora som små skillnader mellan informanter i fråga om på bakgrundsfaktorernas betydelse (för en översikt av informanternas bakgrund, se avsnitt 4.1). Fördelningen av svar enligt kön visas i tabell 4.

Tabell 4 Förståelse av skriven och talad danska enligt kön (uttryckt i procent (%); 1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Kön	1		2		3		4		5	
	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal
Kvinna	18,2	3,8	31,1	13,6	28,8	21,2	15,9	35,6	6,1	25,8
Man	18,8	2,9	23,2	11,6	37,7	20,3	11,6	40,6	8,7	24,6
Annat	100,0	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Inget svar	-	-	50,0	25,0	50,0	-	-	25,0	-	50,0

Den uppskattade förståelsen av både skriven och talad danska är relativt jämn mellan kvinnor och män men de kvinnliga informanterna rapporterar dock lite bättre förståelse än de manliga. Man ser skillnaden speciellt vid skrift; medan en nästan lika stor andel kvinnor som män har valt alternativ 1 är andelen kvinnor åtta procent större vid alternativ 2.

Fördelning av svaren enligt ålder visas i tabell 5. De äldre informanterna uppskattar sin förståelse av både skriven och talad danska som bättre än de yngre informanterna. När man betraktar svarsalternativ 1 stiger de procentuella andelarna ganska jämnt med åldern. Vid alternativ 2 förekommer mera framträdande skillnader i tal; skillnaden mellan de äldre och yngre informanterna är som störst 31 procent medan den är bara 20 procent i skrift.

Tabell 5 Förståelse av skriven och talad danska enligt ålder (angivet i procent (%); 1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Ålder	1		2		3		4		5	
	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal
-20 år	-	-	16,7	16,7	66,7	-	16,7	50,0	-	33,3
21-30 år	17,0	3,8	26,4	5,7	24,5	17,0	20,8	41,5	11,3	32,1
31-40 år	10,3	2,6	35,9	17,9	35,9	7,7	12,8	38,5	5,1	33,3
41-50 år	13,0	4,3	28,3	6,5	39,1	30,4	8,7	28,3	10,9	30,4
51-60 år	25,0	5,6	27,8	13,9	33,3	27,8	11,1	36,1	2,8	16,7
61-70 år	40,0	-	20,0	26,7	13,3	33,3	26,7	40,0	-	-
71-80 år	36,4	9,1	36,4	36,4	27,3	9,1	-	36,4	-	9,1

Även här kan skillnaderna mellan de äldre och yngre bero på att längre livserfarenhet förmodligen för med sig mera kontakt med och bättre kunskaper i danska. De yngre informanterna som är mindre erfarna språkligt litar kanske mindre på sina språkliga kunskaper. Att det däremot förekommer mindre skillnader i skrift än tal kan ha med språkhistoria att göra. Den nära släktskapen mellan danska och svenska är synligare i skrift i och med att skriftspråken har mycket gemensamt: betydligt fler förändringar har skett i det danska talspråket jämfört med skriftspråket (se avsnitten 2.1.2 och 2.1.3). Således behöver man inte ha lika stor vana att vara i kontakt med skriftspråket som talspråket som svenskspråkig. Samtidigt kan detta vara ett tecken på att grannspråkförståelsen har försämrats. Utöver Delsing och Lundin (2005) har även av Bacquin och Zola Christensen (2013) kommit fram till det. Medan 92 procent av Bacquin och Zola Christensens informanter ansåg att det är svårt eller mycket svårt att förstå danska är motsvarande siffra hos mina informanter endast 63 vid talad danska (se figur 15). I mitt material finns det heller inga grupper med lika stor betoning på svarsalternativen *svårt* eller *mycket svårt*. En möjlig förklaring till de avvikande resultaten är att mina informanter är finlandssvenskar medan Bacquin och Zola Christensen undersökt svenskar. Det kan sålunda hända att finlandssvenskar förstår danska bättre än svenskar, även om Sverige och i synnerhet Malmö, varifrån Bacquins och Zola Christensens informanter kommer, ligger närmare Danmark. Detta strider dock mot resultaten hos Börestam Uhlmann (1991) som visar det motsatta, det vill säga

att svenskar uppskattar sin förståelse av grannspråken som bättre jämfört med finlandssvenskarna.

Fördelningen av svaren enligt födelseort visas i tabell 6. Den uppskattade förståelsen av skriven danska är bäst bland österbottningar medan nylänningar bedömer sin förståelse av talad danska som bäst bland informanterna. Nylänningar rapporterar även näst bästa förståelsen av skriven danska medan åbolänningar har den näst bästa rapporterade förståelsen av talad danska. Ålänningar uppvisar däremot de lägsta siffrorna för förståelse både vid skriven och talad danska.

Tabell 6 Förståelse av skriven och talad danska enligt födelseort (uttryckt i procent (%); 1 = mycket lätt, 5 = mycket svårt).

Födelseort	1		2		3		4		5	
	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal	Skrift	Tal
Nyland	22,7	6,8	23,9	17,0	33,0	27,3	15,9	28,4	4,5	20,5
Åboland	15,7	3,9	31,4	13,7	29,4	11,8	17,6	37,3	5,9	33,3
Åland	6,7	-	23,3	3,3	33,3	10,0	16,7	53,3	20,0	33,3
Österbotten	22,2	-	38,9	11,1	33,3	25,0	2,8	41,7	2,8	22,2
Birkaland	-	-	100,0	-	-	-	-	100,0	-	-

Det är relativt svårt att hitta stöd i tidigare forskning för dessa något oväntade resultat. Regionens grad av svenskspråkighet utgör inte här en förklaring eftersom ålänningarnas resultat avviker signifikant från österbottningarnas. Dessutom är den rapporterade förståelsen av talad danska bättre i mer finskspråkigare områden. Prins (2005) slutsatser om att graden av svenskspråkighet spelar en avgörande roll gäller sålunda inte här. Det bör dock påpekas att Prins undersökt faktisk språkförståelse medan jag fokuserar på rapporterad språkförståelse som kan återspegla de verkliga kunskaperna med varierande sanningsgrad.

4.3.3 Jämförelse

I avsnitt 4.3 har jag presenterat och analyserat resultaten från min enkätundersökning gällande informanternas uppskattade förståelse av skriven och talad norska (4.3.1) respektive danska (4.3.2). De mest framträdande resultaten och uppfattningarna om språkförståelse är att skrivet

språk är lättare att förstå än talat språk, att norska är lättare att förstå än danska och att talad danska är speciellt svårbegriplig.

Skillnaderna i förståelsen av norska och danska är förhållandevis liten mellan kvinnor och män. Åldern spelar däremot en större roll eftersom de yngre informanterna rapporterar sämre förståelse av både norska och danska än de äldre. När man betraktar både kön och ålder är resultaten relativt lika vid båda språken medan födelseorten framkallar mer variation. Österbottningar rapporterar bästa förståelsen av både skriven och talad norska följda av ålänningar. Österbottningar har också de positivaste uppfattningarna om förståelse av skriven danska medan nylänningar uppvisar de bästa resultaten vid sin förståelse av talad danska. Ålänningar uppvisar de sämsta resultaten vid förståelse av både skriven och talad danska. Förhållande mellan språk och födelseort uppvisar således vissa oväntade tendenser i finlandssvenskarnas rapporterade förståelse av norska och danska.

När det gäller utbildning kan man konstatera att avlagda studier i nordiska språk eller svenska klart höjer den rapporterade förståelsen av norska och danska (se avsnitt 4.1). När man jämför de som studerar eller har studerat dessa ämnen med alla informanter i fråga om skrift ser man att 57 procent av dem har valt alternativ 1 vid norska och 32 procent vid danska. Motsvarande siffra för alla informanter är 35 procent vid norska och 18 procent vid danska (jämför figurerna 12 och 14). Vid tal är skillnaden en aning mindre framträdande. I genomsnitt är det 12 procent vanligare hos de som studerat nordiska språk eller svenska att välja antingen alternativ 1 eller 2 vid norska och 8 procent vid danska (jämför figurerna 13 och 15). De som studerat nordiska språk eller svenska påverkar sålunda klart resultaten, vilket måste beaktas.

En jämförelse med Lundins (2018) presentation av tidigare forskning om internordisk språkförståelse visar att mina resultat i stort sett stödjer tidigare resultat i fråga om rapporterad språkförståelse. Även mina informanter uppger att skriftspråk är lättare att förstå än talspråk och att danska är svårast att förstå av de nordiska grannspråken i tal. Det går dock inte helt entydigt att jämföra min undersökning med tidigare undersökningar. Å ena sidan fokuserar de flesta tidigare undersökningar av rapporterat bruk huvudsakligen på sverigesvenska informanter medan mina informanter är finlandssvenskar. Å andra sidan är det svårt att jämföra rapporterat bruk med undersökningar av faktiskt språkbruk (som t.ex. Prins 2005).

5 Sammanfattning

Studieobjektet för min undersökning är internordisk språkförståelse hos finlandssvenskar. Mitt syfte har varit att beskriva finlandssvenskarnas rapporterade kunskap i norska och danska samt kartlägga deras förhållande även till andra språk i Norden och deras kontakt med andra nordbor. Studien bygger på en enkätundersökning som besvarades av totalt 219 personer. Materialet har jag analyserat både kvantitativt och kvalitativt i och med att enkäten innehöll såväl flervalsfrågor som öppna frågor.

Resultaten gällande informanternas uppskattade förståelse av skriven och talad norska och danska visar att skrivet språk är lättare att förstå än talat språk, att norska är lättare att förstå än danska och att talad danska är speciellt svårbegriplig. Medan 80 procent av informanterna rapporterar att det är lätt eller mycket lätt att förstå skriven norska väljer 47 procent någondera av dessa två alternativ vid skriven danska. Motsvarande andelar för talad norska är 63 och för talad danska 17.

De problem som hindrar informanterna från att förstå skriven och talad norska respektive danska fullständigt är huvudsakligen de samma. Det som nämnes är stavning, lexikon och falska vänner i skrift samt artikulation, snabbt uttal och otydlighet i tal. Vid skriven och talad norska nämns därtill den språkliga variation som förekommer i språket; bl.a. kom det fram att vissa språkliga varieteter som bokmål i skrift och oslodialekt i tal är lättbegripligare än vissa andra som skriftnormen nynorska och de västnorska dialekterna. Att danska är svårare att förstå än norska visar att de ovan nämnda problemens roll är större vid danska trots att samma problem förekommer vid norska.

Bakgrundsfaktorernas konsekvenser för den rapporterade förståelsen varierar. Skillnaden mellan kvinnor och män är relativt liten men åldern skapar däremot skillnader. Det finns en tendens till sämre förståelse ju yngre åldersgrupp det är fråga om, vilket kan bero på flera orsaker. En orsak är att de äldre informanterna helt enkelt har hunnit få mera erfarenhet av olika språk i olika situationer och genom detta litar mera på sina språkliga kunskaper. En annan förklaring är att grannspråkförståelsen har försämrats. Detta stöds även av tidigare forskning (se t.ex. Delsing & Lundin 2005 och Bacquin & Zola Christensen 2013). Födelseorten har likaledes en stor inverkan på den rapporterade förståelsen men det är i vissa fall svårt att hitta förklaringar till skillnaderna (jämför t.ex. Börestam Uhlmann 1991 och Prins 2005). Österbottningarna, som kan dra nytta av dialektsituationen i sin region, ligger i täten för

gransspråksförståelsen, men nylänningarna rapporterar samtidigt något bättre förståelse av talad danska. Ålänningarna rapporterar näst bäst förståelsen av norska men sämsta förståelsen av danska. Resultaten varierar sålunda både mellan norska och danska och mellan skrift och tal.

Informanternas svar visar att kontakt med språken är mer frekvent än kontakt med invånarna i Norden, att kontakt med språken i skrift respektive tal uppvisar endast små skillnader och att informanterna har positiva attityder gentemot användningen av nordiska språk i kontakt med andra nordbor. Finska är det klart vanligaste språket att vara i kontakt med medan danska och norska uppvisar relativt likadana frekvenser. Svenskar är i sin tur den vanligaste nationaliteten att vara i kontakt med och därefter kommer danskarna och norrmännen med en aning större betoning på norrmännen. Resten av språken och nationaliteterna i Norden har informanterna betydligt mindre kontakt med. Vidare framkom det att studier, arbete och fritid är ungefär lika vanliga kontexter för såväl olika språk som nationaliteter.

Slutligen visade undersökningen i enlighet med Maurud (1976) att det finns ett samband mellan språkkontakt och språkförståelse; ju mindre kontakt man har med ett språk desto svårare är det att förstå språket. Detta framkom speciellt vid danska. För att gransspråksförståelse ska förbli möjligt är det därför viktigt att skapa möjligheter till kontakt både på individuell och samhällelig nivå. Trots vissa utmaningar går det dra slutsatsen att det finns förutsättningar för en lyckad gransspråksförståelse hos finlandssvenskar i dag. Finlandssvenskarna uppvisar vana att vara i kontakt med nordiska gransspråk och har en positiv attityd till dessa språk samt användning av dem i olika kommunikationssituationer (se listan i Norrby & Håkansson 2010: 295). Detta skapar en gynnsam grund för upprätthållande av gransspråksförståelsen.

I min undersökning har jag fokuserat på en grupp som sällan stått i fokus i forskningen kring internordisk språkförståelse, nämligen finlandssvenskarna. För att komplettera attitydundersökningar som min behövs även kvantitativa och kvalitativa undersökningar som kan visa sambanden mellan rapporterad och faktisk språkförståelse. I denna undersökning antog jag att kommunikationen med nordbor sker antingen på svenska eller engelska för informanternas del. För att kunna pröva sådana antaganden empiriskt vore det intressant att undersöka vilka språk som faktiskt används av enskilda individer vid autentisk gransspråkskommunikation. Detta skulle kunna bidra till en bättre förståelse av hur gransspråkskommunikationen ser ut och utvecklas.

Utifrån den information som presenterats i denna avhandling kunde man beskriva internordisk språkförståelse hos finlandssvenskar som dans. Å ena sidan finns det lätta och tunga steg i olika dansgenrer på samma sätt som vissa aspekter av internordisk språkförståelse är enklare att tillägna sig än andra. Trots de utmaningar som finns bildar stegen och de olika aspekterna av språkförståelse en sammanhängande helhet som är unik för var och en beroende på färdighetsnivån och mängden av erfarenhet. Å andra sidan är dans interaktion med omvärlden på samma sätt som internordisk språkförståelse och skapar därmed band mellan individer. Detta möjliggör en positiv cirkel; ju mera man interagerar med omgivningen desto djupare band kan det uppstå individer emellan. Nordborna har långa traditioner att skapa och fördjupa sådana band till varandra genom internordisk kommunikation. Detta har lyfts fram även av Danmarks drottning Margrethe II i följande inlägg i den offentliga diskussionen (Det danske kongehus 2019).

Vi har sloget på livet løs lige siden vikingetiden, og sommetider har vi været venner og sommetider ikke. Nu har vi gudskelov været gode venner i rigtig lang tid, og det er meget væsentligt.

H.M. Drottning Margrethe II

Tack

Det finns många personer som bidragit till att denna avhandling har blivit färdig. Jag tackar min handledare professor Camilla Wide som hjälpt mig på så många olika sätt. Diskussionerna med henne har varit otroligt inspirerande och hennes värdefulla kommentarer har hjälpt mig att utveckla mig både som studerande och människa. Jag tackar också Kaj Borg som var min handledare för min kandidatuppsats. Hans gamla goda råd har hjälpt mig även i denna avhandlingsprocess.

Vid sidan om mina lärare i svenska tackar jag mina lärare i andra nordiska språk: Kirsten Berg i norska, Marie-Louise Sørensen i danska och Áslaug Hersteinsdóttir-Hölttä i isländska. Tack vare dem har jag kunnat förverkliga min långvariga dröm om att få lära känna Norden ur ett bredare perspektiv, vilket också har gjort det möjligt för mig att skriva min avhandling pro gradu om internordisk språkförståelse.

Avhandlingen skulle förstås inte ha blivit till utan mina informanter. Tack till alla de 219 personer som svarade på min enkät!

Universitetsstuderandes liv är en växelverkan mellan den akademiska och icke-akademiska världen. Slutligen vill jag uttrycka mitt varmaste tack till *Tanssiurheiluseura Bolero ry* (sv. *Danssportföreningen Bolero rf*). Denna fantastiska förening har inte bara hjälpt mig att återhämta mig efter studerandet utan den har också erbjudit fina möjligheter för mig att upprätthålla och befrämja min välmående på det bästa möjliga sättet. Detta är jag otroligt tacksam för.

Referenser

- af Hällström-Reijonen, Charlotta (2012). *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Alberque, William & Schreer, Benjamin (2022). Finland, Sweden and NATO Membership. *Survival* 64(3): 67 – 72.
- Antola, Artturi (2021). ”Allt som har med havet att göra, det riktiga stora havet.” *Upprepning som stilfigur i Tove Janssons roman Pappan och havet*. Kandidatuppsats. Åbo: Åbo universitet.
- Bacquin, Mari & Zola Christensen, Robert (2013). Dansk og svensk - fra nabosprog till fremmedsprog? *Språk i Norden* 43(1): 67 – 82.
- Bandle, Oskar m.fl. (2002). *The Nordic Languages. Volume 1: An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*. Berlin: De Gruyter.
- Bandle, Oskar m.fl. (2005). *The Nordic Languages. Volume 2: An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*. Berlin: De Gruyter.
- Barner-Rasmussen, Wilhelm (2017). När valet står mellan engelska och svenska. I: Tandefelt, Marika (red.) (2017). *Språk i skola och samhälle*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Bø, Inge (1978). *Ungdom og naboland. En undersøkelse av skolens og fjernsynets betydning for nabospråksforståelsen*. Stavanger: Rogalandforskningen.
- Börestam Uhlmann, Ulla (1984). *Språkförståelse och språkpreferenser i internordisk kommunikation på Island*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Börestam Uhlmann, Ulla (1991). *Språkmöten och mötesspråk i Norden*. Oslo: Nordisk språksekretariat.
- Börestam Uhlmann, Ulla (1994). *Skandinaver samtalar: Språkliga och interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och svenskar*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Börestam Uhlmann, Ulla (2005). Interscandinavian language contacts. I: Bandle, Oskar m.fl. (2005). *The Nordic Languages. Volume 2: An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*. Berlin: De Gruyter.
- Carroll, David W. (1999). *Psychology of Language*. Pacific Grove: Brooks/Cole.
- Coolican, Hugh (2019). *Research Methods and Statistics in Psychology*. London: Routledge.
- Deklaration om nordisk språkpolitik*. (2006). Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

- Delsing, Lars-Olof & Lundin, Katarina (2005). *Håller språket ihop Norden? En forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Den Store Danske*, dansk - historie. https://denstoredanske.lex.dk/dansk_-_historie (Hämtat 08.12.2022)
- Det danske kongehus (2019). *H.M. Dronningen interviewes om at være nordisk*. <https://www.youtube.com/watch?v=YaYKf21Tec4&t=5s> (Hämtat 23.03.2023)
- Eberhard, David M. m.fl. (2022). *Ethnologue: Languages of the World*. Dallas: SIL International.
- Einarsson, Jan (2009). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Finlex, Självstyrelselag för Åland. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1991/19911144> (Hämtat 07.12.2022)
- Finlex, Språklag. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423> (Hämtat 07.12.2022)
- Firchow, Evelyn S. (1972). *Studies by Einar Haugen: Presented on the Occasion of His 65th Birthday, April 19 1971*. Berlin: De Gruyter.
- Flaten, Tom & Vollan, Magnhild (2021). Bokmål, nynorsk eller språklig nøytral? En studie av målvedtak og målformpraksis i kommunene. *Maal og minne* 113(2): 75 – 113.
- Grünbaum, Catharina & Reuter, Mikael (2013). *Att förstå varandra i Norden*. Helsingfors: Nordiska ministerrådet.
- Hanell, Linnea (2011). Det går hårt: Finlandssvenska ur ett sverigesvenskt perspektiv. *Magma-studie* 2011(4).
- Harrison, Dick (2020). *Kalmarunionen: En nordisk stormakt föds*. Lund: Historiska Media.
- Haugen, Einar (1953). Nordiske språkproblemer - en opinionsundersøkelse. *Nordisk tidskrift för vetenskap, kunst och industri* 29(4): 225 – 249.
- Haugen, Einar (1966). Semicommunication: The Language Gap in Scandinavia. *Sociological Inquiry* 36(2): 280 – 297.
- Helsingforsavtalet: Samarbetsöverenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige*. (2018). Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Henricson, Sofie (2013). *Svenska i finsk miljö: Interaktion, grammatik och flerspråkighet i samtal på svenska språköar i Finland*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Hogsnes Søgård, Beate (2008). *Interskandinavisk språkförståelse: En eksempelstudie fra yrkesopplæring i et skandinavisk reiseselskap*. Oslo: Oslo universitet.

- Holmqvist, Jonas (2017). Vad vill den finlandssvenska kunden? Om företagens språkval och om kundbeteende. I: Tandefelt, Marika (red.) (2017). *Språk i skola och samhälle*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Häkkinen, Kaisa (2004). Finska. I: Stampe Sletten, Iben (red.) (2004). *Nordens språk med rötter och fötter*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Institutet för de inhemska språken, Samiska*.
https://www.sprakinstitutet.fi/sv/om_sprak/sprak_i_finland/samiska (Hämtat 28.04.2023)
- Jørgensen, Nils & Kärrlander, Eva (2001). Grannspråksförståelse i Öresundsregionen år 2000. Gymnasisters hörförståelse. *Nordlund* 22(1). Lund: Lunds universitet.
- Lassus, Jannika (2017). Svenskt myndighetsspråk i Finland. I: Tandefelt, Marika (red.) (2017). *Språk i skola och samhälle*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Laurent, Lina (2013). Svenska språköar och finska utskär. *Magma-studie* 2013(3).
- Lindgren, Birgitta & Havaas, Anitha (2012). *Snacka skandinaviska*. Stockholm: Producta förlag.
- Lindholm, Sture (2011). *Nordens historia från forntid till nutid*. Helsingfors: Pohjola-Norden.
- Lundin, Katarina & Zola Christensen, Robert (2001). Grannspråksförståelse i Öresundsregionen år 2000. Gymnasisters läsförståelse. *Nordlund* 22(1). Lund: Lunds universitet.
- Lundin, Katarina & Zola Christensen, Robert (2007). Kommunikationsstrategier i svensk-danska samtalsrum - några inledande iakttagelser. *Språk i Norden* 37(1): 93 – 104.
- Lundin, Katarina (2018). Att tänka om kring den internordiska språkförståelsen: Den språkliga arenan i Norden och Skandinavien idag. *Nordicom-information* 40(2): 10 – 14.
- Marklund, Felix (2018). *Monoftongeringen i Sverige och Danmark*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Maurud, Øivind (1976). *Nabospråksförståelse i Skandinavien: En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. Nordisk utredningsserie 13. Stockholm: Nordiska rådet.
- Nationalencyklopedin, Kalmarunionen*. <https://www-nese.ezproxy.utu.fi/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kalmarunionen> (Hämtat 21.10.2022)
- Norden som världens mest hållbara och integrerade region: Handlingsplan 2021 – 2024*. (2020). Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Nordic Statistics Database.

https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics_Demography_Population%20size/POPU01.px/table/tableViewLayout1/?rxid=4bd7ba15-3c4a-4793-8711-6db1fc878223 (Hämtat 10.11.2022)

Nordiskt samarbete, Nordiska rådets historia.

<https://www.norden.org/sv/information/nordiska-radets-historia> (Hämtat 08.12.2022)

Norrby, Catrin & Håkansson, Gisela (2010). *Introduktion till sociolingvistik*. Stockholm: Norstedts.

Norrby, Catrin; Lindström, Jan; Nilsson, Jenny & Wide, Camilla (2021). *Interaktion och variation i pluricentriska språk. Kommunikativa mönster i sverigesvenska och finlandssvenska*. Rapport från ett forskningsprogram. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med Santérus förlag.

Norrby, Catrin & Nilsson, Jenny (2015). Enkät. I: Boyd, Sally & Ericsson, Stina (red.) (2015). *Sociolingvistik i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Olsen, Carl C. (2004). *Kalaallisut - grönländska*. I: Stampe Sletten, Iben (red.) (2004). *Nordens språk med rötter och fötter*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Pettersson, Gertrud (2005). *Svenska språket under sjuhundra år: En historia om svenskan och dess utforskande*. Lund: Studentlitteratur.

Prins, Wendy (2005). *Grannspråksförståelsen i Sverige och Svenskfinland. Sverigesvenska och finlandssvenska gymnasieelevers förståelse av talad danska och talad norska*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Prins, Wendy (2006). Grannspråksförståelse i Sverige och Svenskfinland. *Språkbruk* 2006(2).

Reuter, Mikael (2006). Pluricentriska språk. *Språkbruk* 2006(4).

Reuter, Mikael (2014). *Så här ska det låta: Om finlandssvenska och språkriktighet*. Vasa: Förlagsaktiebolaget Scriptum.

Ridell, Karin (2008). *Dansk-svenska samtal i praktiken. Språklig interaktion och ackommodation mellan äldre och vårdpersonal i Öresundsregionen*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk 76. Uppsala: Uppsala universitet.

Skjold Frøshaug, Andrea & Stende, Truls (2021). *Har Norden et språkfelleskap?*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Statistikcentralen. https://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_sv.html (Hämtat 30.04.2023)

Store norske leksikon, språk i Norge. https://snl.no/spr%C3%A5k_i_Norge (Hämtat 02.03.2023)

- Strang, Johan (2012). *Nordiska gemenskaper: En vision för samarbetet*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Szabó, Zoltán G. & Thomason, Richmond H. (2019). *Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Theilgard Brink, Eva (2016). *Man skal bare kaste sig ud i det. En interviewundersøgelse af unge i Nordens nabosprogsforståelse i praksis*. Köpenhamn: Nordisk Sprogkoordination.
- Torp, Arne (2004). Nordiska språk i forntid och nutid: Språklikhet och språkskillnad, språkfamiljer och språksläktskap. I: Stampe Sletten, Iben (red.) (2004). *Nordens språk med rötter och fötter*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Trost, Jan & Hultåker, Oscar (2016). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Uppslagsverket Finland, Svenskfinland. <https://uppslagsverket.fi/sv/sok/view-170045-Svenskfinland> (Hämtat 07.12.2022)
- Wide, Camilla & Lyngfelt, Benjamin (2009). Svenskan i Finland, grammatiken och konstruktionerna. I: Wide, Camilla & Lyngfelt, Benjamin (red.) (2009). *Konstruktioner i finlandssvensk syntax: Skriftspråk, samtal och dialekter*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Zeevaert, Ludger (2004). *Interskandinavische Kommunikation. Strategien zur Etablierung von Verständigung zwischen Skandinavien im Diskurs*. Philologia. Sprachwissenschaftliche Forschungsergebnisse 64. Hamburg: Verlag Dr Kovac.
- Östberg, Urban (2017). Prepositioner, verbpartiklar och stavning är svårt i svenskan. *Språkbruk* 2017(2).

Bilagor

Bilaga 1. Enkät

Internordisk språkförståelse

Välkommen till att svara på enkät om internordisk språkförståelse. Undersökningen genomförs som en del av en avhandling pro gradu i nordiska språk vid Åbo universitet under hösten 2022. Vänligen svara på alla frågor. Svaren arkiveras vid Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS) och de behandlas anonymt.

Ifall du har frågor kan du kontakta skribenten per e-post: artturi.m.antola@utu.fi

 artturi.antola@gmail.com (Delas inte) [Byt konto](#)

*Obligatorisk

Bakgrund

Är svenska ditt modersmål eller ett av dina modersmål? *

- Ja
- Nej

Vad är ditt kön? *

- Kvinna
- Man
- Annat
- Jag svarar inte

Hur gammal är du? *

- 20 år eller yngre
- 21 - 30 år
- 31 - 40 år
- 41 - 50 år
- 51 - 60 år
- 61 - 70 år
- 71 - 80 år
- 81 år eller äldre

Varifrån kommer du? *

- Nyland
- Åboland
- Åland
- Österbotten
- Övrigt: _____

Vad studerar du eller vad har du studerat? *

Ditt svar _____

Språkanvändning

Hur ofta är du i kontakt med de följande språken i skrift? *

	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Mindre ofta / Aldrig
Danska	☐	☐	☐	☐	☐
Finska	☐	☐	☐	☐	☐
Färöiska	☐	☐	☐	☐	☐
Grönländska	☐	☐	☐	☐	☐
Isländska	☐	☐	☐	☐	☐
Norska	☐	☐	☐	☐	☐

Var kommer du i kontakt med dessa språk i skrift?

Ditt svar

Hur ofta är du i kontakt med de följande språken i tal? *

	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Mindre ofta / Aldrig
Danska	☐	☐	☐	☐	☐
Finska	☐	☐	☐	☐	☐
Färöiska	☐	☐	☐	☐	☐
Grönländska	☐	☐	☐	☐	☐
Isländska	☐	☐	☐	☐	☐
Norska	☐	☐	☐	☐	☐

Var kommer du i kontakt med dessa språk i tal?

Ditt svar

Hur ofta kommunicerar du med de andra nordborna? *

	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Mindre ofta / Aldrig
Danskarna	☐	☐	☐	☐	☐
Färingarna	☐	☐	☐	☐	☐
Grönländarna	☐	☐	☐	☐	☐
Isländarna	☐	☐	☐	☐	☐
Norrmännen	☐	☐	☐	☐	☐
Svenskarna	☐	☐	☐	☐	☐

Var kommunicerar du med de andra nordborna?

Ditt svar

Hur relevant är det att använda nordiska språk i kontakt med de andra nordborna? *

	1	2	3	4	5	
Mycket relevant	☐	☐	☐	☐	☐	Mycket irrelevant

Varför tycker du att det är relevant / irrelevant att använda nordiska språk i kontakt med de andra nordborna?

Ditt svar

Språkförståelse

Förståelse av norska

Hur är det att förstå skriven norska? *

	1	2	3	4	5	
Mycket lätt	☐	☐	☐	☐	☐	Mycket svårt

Vad är svårt med skriven norska?

Ditt svar

Hur är det att förstå talad norska? *

	1	2	3	4	5	
Mycket lätt	☐	☐	☐	☐	☐	Mycket svårt

Vad är svårt med talad norska?

Ditt svar

Vet du att det finns två olika skriftnormer i det norska skriftspråket (bokmål och nynorska)? *

Ja

Nej

Vilkendera av de två olika skriftnormerna i det norska skriftspråket (bokmål och nynorska) är svårare att förstå? Varför?

Ditt svar

Förståelse av danska

Hur är det att förstå skriven danska? *

Mycket lätt   1   2   3   4   5   Mycket svårt

Vad är svårt med skriven danska?

Ditt svar

Hur är det att förstå talad danska? *

Mycket lätt   1   2   3   4   5   Mycket svårt

Vad är svårt med talad danska?

Ditt svar

Slutligen

Har du andra kommentarer om användning och förståelse av de nordiska språken?

Ditt svar

Har du andra kommentarer om enkäten?

Ditt svar

Samtycke *

Mina svar får användas i akademisk forskning.

Tack för dina svar! Takk for dine svar! Tak for dine svar!

Skicka

Rensa formuläret

Skicka aldrig lösenord med Google Formulär

Det här innehållet har varken skapats eller godkänts av Google. [Anmäl otillåten användning](#) - [Användarvillkor](#) - [Integritetspolicy](#).

Google Formulär

Lyhennelmä

Tutkimuksen tausta

Tutkielmani aiheena on interpohjoismainen kielenymmärrys suomenruotsalaisten keskuudessa. Käsitteellä *interpohjoismainen kielenymmärrys* viitataan siihen lingvistiikan eli kielitieteen tutkimussuuntaukseen, joka keskittyy pohjoismaisten kielten välisiin suhteisiin ja joka pyrkii selvittämään, miten eri pohjoismaisia kieliä ymmärretään eri Pohjoismaissa. Minun tutkimukseni viitekehyksessä tämä aihe rajautuu norjan ja tanskan ymmärrykseen ruotsia äidinkielenään puhuvien suomalaisten keskuudessa.

On huomionarvoista, että käsitteet *pohjoismaiset kielet* ja *Pohjolan kielet* eivät tarkoita täysin samaa asiaa (Torp 2004: 24). Siinä missä pohjoismaiset kielet käsittävät fäärin, islannin, norjan, ruotsin ja tanskan, kuuluu Pohjolan kieliin näiden kielten lisäksi myös suomi, grönlanti ja saamen kielet. Pohjolan kielet eivät siis välttämättä ole sukua toisilleen, kun taas pohjoismaiset kielet muodostavat kielihistoriallisesti läheisen kielellisen perheen. Tämän perheen kielet polveutuvat yhdestä kantapohjoismaisesta kielestä ja edelleen joko sen länsi- ja itäpohjoismaisesta haarasta tai sen pohjois- ja eteläpohjoismaisesta haarasta riippuen, missä historian vaiheessa tätä jakoa tarkastellaan (Bandle ym. 2002: 19). Yhteistä näille jaoille kuitenkin on, että ne eivät kerro nykyisestä ymmärrettävyyssuhteesta, joka vallitsee pohjoismaisten kielten välillä. Sitä kuvaa paremmin jako saaripohjoismaiseen haaraan ja mannerpohjoismaiseen haaraan eli niin sanottuun skandinaaviseen haaraan. Ensimmäiseen kuuluvat fääri ja islanti ja toiseen norja, ruotsi ja tanska, joita kutsutaan myös pohjoismaisiksi naapurikieliksi.

Vaikka ymmärrettävyys on vähäisintä näiden kahden haaran välillä, ilmenee ymmärrettävyysongelmia myös kummankin haaran sisällä (Torp 2004: 70 ff.). Esimerkiksi norjankielisillä on parhaat edellytykset ymmärtää pohjoismaisia naapurikieliä, sillä norjan sanastolla on enemmän yhteistä tanskan kanssa ja ääntämyksellä ruotsin kanssa. Ruotsinkielisillä on sen sijaan huonoimmat edellytykset ymmärtää pohjoismaisia naapurikieliä. Ruotsin sanasto poikkeaa tietysti määrin norjan ja tanskan sanastosta ja lisäksi puhuttu tanska mielletään erityisen vaikeaksi ymmärtää sen poikkeavan ääntämyksen takia. Näitä argumentteja tukee myös interpohjoismaisen kielenymmärryksen saralla suoritettu aiempi asenteisiin keskittyvä tutkimus, joka osoittaa lisäksi, että kirjoitettu kieli mielletään

helpommaksi ymmärtää kuin puhuttu kieli (Lundin 2018: 11 f., katso myös Bacquin & Zola Christensen 2013, Bø 1978, Delsing & Lundin 2005 ja Haugen 1953).

Tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on kuvailla suomenruotsalaisten raportoimaa norjan ja tanska kielen taitoa. Tutkin tätä suhteessa sekä kirjoitettuun ja puhuttuun kieleen että informanttien taustatekijöihin eli äidinkieleen, sukupuoleen, ikään, syntymäpaikkaan ja koulutukseen. Lisäksi tarkoituksena on kartoittaa suomenruotsalaisten suhde myös muihin Pohjolan kieliin ja kontakti muihin pohjoismaalaisiin. Tutkimuskysymykseni ovat siis:

- Miten suomenruotsalaiset arvioivat heidän kirjoitetun ja puhutun norjan ymmärryksensä?
- Miten suomenruotsalaiset arvioivat heidän kirjoitetun ja puhutun tanskan ymmärryksensä?
- Millaisia seurauksia taustatekijöillä on raportoidulle ymmärrykselle?
- Millainen on suomenruotsalaisten suhde Pohjolan kieliin ja asukkaisiin?

Aineisto ja menetelmät

Primäärimateriaalinani olen käyttänyt niitä vastauksia, jotka olen saanut lomaketutkimuksestani. Tutkimus käsittää yhteensä 219 vastausta. Lomake koostuu neljästä osasta. Tausta sisältää viisi kysymystä informanttien taustatekijöistä, kun taas kielenkäyttö käsittää kahdeksan kysymystä. Seuraava osa, kielenymmärrys, on jaettu edelleen norjan ymmärrykseen ja tanskan ymmärrykseen, joista ensimmäinen käsittää kuusi kysymystä ja jälkimmäinen neljä kysymystä. Lopuksi tulee kahdesta kysymyksestä koostuva päättävä osuus. Näistä kahdestakymmenestäviidestä kysymyksestä kolmetoista on monivalintakysymyksiä ja kaksitoista avoimia kysymyksiä.

Olen aloittanut projektini valitsemalla interpohjoismaisen kielenymmärryksen tutkielmani aiheeksi ja lomakkeen tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi. Tämän jälkeen olen luonut lomakkeen Google Forms -ohjelman avulla ja suorittanut lomaketutkimuksen viikkojen 36 ja 48 välillä vuoden 2022 aikana. Olen levittänyt lomaketta sekä itse että tuttujeni avustuksella Turun ja Ahvenanmaan korkeakouluissa, yrityskontekstissa ja sosiaalisessa mediassa. Tämän jälkeen olen läpikäynyt materiaalin. Läpikäynti on tapahtunut suunnilleen samalla tavalla, kuin minun kandidaatintutkielmani (Antola 2021) yhteydessä etenkin avointen kysymysten osalta.

Monivalintakysymykset olen voinut analysoida vastausten suoraan tarjoamien prosentuaalisten osuuksien perusteella. Avoimet kysymykset ovat sen sijaan vaatineet useampia työvaiheita. Ensin olen analysoinut ja kategorisoinut vastaukset ja sitten olen siirtänyt havaintoni Microsoft Excel -ohjelman taulukkoon. Näissä työvaiheissa olen käyttänyt kvantitatiivista lähestymistapaa, jotta olen voinut käsitellä suurta materiaalmäärää systemaattisella tavalla. Päätelmien tekeminen näiden numeeristen tulosten pohjalta sekä avointen kysymysten analysointi on sen sijaan vaatinut kvalitatiivista lähestymistapaa. Tutkimukseni on siis yhdistelmä kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia menetelmiä.

Tutkimuksen tulokset

Informanttien arvioiman kirjoitetun ja puhutun norjan ja tanskan ymmärryksen tulokset osoittavat, että kirjoitettua kieltä on helpompi ymmärtää kuin puhuttua kieltä, että norjaa on helpompi ymmärtää kuin tanskaa ja että kirjoitettua tanskaa on erityisen vaikea ymmärtää. 80 prosenttia informanteista raportoi, että kirjoitettua norjaa on helppo tai todella helppo ymmärtää, kun taas 47 prosenttia valitsi jommankumman näistä vaihtoehdoista kirjoitetun tanskan yhteydessä. Vastaavat prosentuaaliset osuudet olivat puolestaan 63 puhutulle norjalle ja 17 puhutulle tanskalle.

Ongelmat, jotka estävät informantteja ymmärtämästä kirjoitettua ja puhuttua kieltä täysin, olivat melko samanlaisia norjan ja tanskan välillä. Esiin tuli toisin sanoen oikeinkirjoitus, sanasto ja petolliset ystävät eli sekaannussanat kirjoituskontekstissa ja artikulaatio sekä ääntämyksen nopeus ja epäselvyys puhekontekstissa. Kirjoitetun ja puhutun norjan yhteydessä nimettiin lisäksi kielessä esiintyvä variaatio, mutta samanaikaisesti tuli esille, että tietyt kielelliset varieteetit, kuten kirjoitetun kielen varieteetti *kirjanorja* sekä Oslon alueella puhuttava murre ovat helpompia ymmärtää kuin esimerkiksi kirjoitetun kielen varieteetti *uusnorja* ja länsinorjalaiset murteet. Vaikka ongelmat ymmärrettävyyden taustalla ovat melkein samat norjan ja tanskan välillä, on ongelmien rooli suurempi tanskan yhteydessä, koska informanttien on vaikeampi ymmärtää tanskaa kuin norjaa.

Taustatekijöiden vaikutus raportoidulle kielenymmärrykselle on moninainen. Ero naisten ja miesten välillä on verrattain pieni, mutta iän kohdalla hajonta on sitä vastoin suurempaa. Tendenssi on, että mitä nuorempi ikäryhmä on kyseessä, sitä heikompi kielenymmärrys on. Tämä voi puolestaan johtua useasta eri syystä. Yksi syy voi olla, että vanhemmat informantit ovat yksinkertaisesti ehtineet saada enemmän kokemusta eri kielistä erilaisissa tilanteissa ja sen

kautta enemmän luottoa kielellisiin taitoihinsa. Toinen syy voi olla, että pohjoismainen naapurikielenymmärrys on heikentynyt. Tätä tukee myös aikaisempi tutkimus (katso esim. Delsing & Lundin 2005 ja Bacquin & Zola Christensen 2013). Syntymäpaikalla on samalla tavalla suuri vaikutus raportoituun kielenymmärrykseen, mutta erinäisille eroille oli melko vaikeaa löytää selityksiä (vertaa esim. Börestam Uhlmann 1991 ja Prins 2005). Pohjanmaalaiset ovat pohjoismaisen naapurikielenymmärryksen kärjessä, vaikka uusimaalaiset raportoivat parempaa puhutun tanskan ymmärrystä. Ahvenanmaalaiset arvioivat puolestaan omaavansa parhaat taidot norjan ymmärryksessä pohjanmaalalaisten ohella, mutta heikoimmat taidot tanskan ymmärryksessä. Tulokset vaihtelevat siten melko paljon riippuen, tarkastellaanko norjaa vai tanskaa ja kirjoitettua vai puhuttua kieltä.

Tulokset informanttien suhteesta Pohjolan kieliin ja asukkaisiin osoittavat, että kontakti kieliin on yleisempää kuin kontakti asukkaisiin, että erot kontaktissa kirjoitettuun ja puhuttuun kieleen ovat pieniä ja että informantit suhtautuvat positiivisesti pohjoismaisten kielten käyttöön muiden pohjoismaalaisten kanssa. Suomi on yleisin kieli, johon ollaan kontaktissa, ja suomea seuraavat norja ja tanska melko samanlaisin tuloksin. Ruotsalaiset ovat puolestaan yleisin kansallinen ryhmä, johon ollaan kontaktissa, ovat puolestaan ruotsalaiset, joita seuraavat norjalaiset ja tanskalaiset. Muihin Pohjolan kieliin ja kansallisuuksiin informantit ovat huomattavasti vähemmän yhteydessä. Lisäksi kävi ilmi, että opinnot, työ ja vapaa-aika ovat suurin piirtein yhtä tavallisia konteksteja informanteille tulla kosketuksiin niin kielten kuin kansallisuuksienkin kanssa. Informantit toivat esille erilaisia tarkennuksia näihin konteksteihin liittyen, mutta on huomionarvoista, että näistä voidaan vetää vain varovaisia johtopäätöksiä, koska nämä tendenssit pohjautuvat vain muutamaan vastaukseen, joissa kontaktia kieliin ja kansallisuuksiin ylipäänsä tarkennettiin. Suuressa kuvassa varmaa on vain, että elektronisten laitteiden ja tuttavien rooli on tärkeä kontaktin luonnissa.

Lopuksi tämä tutkimus osoitti Maurudin (1976) tavoin, että kielikontaktin ja kielenymmärryksen välillä vallitsee yhteys; mitä vähemmän kontaktia tiettyyn kielelliseen varianttiin on, sitä vaikeampaa tätä varianttia on ymmärtää. Tämä korostuu erityisesti tanskan kohdalla. Jotta pohjoismainen naapurikielenymmärrys säilyy, on siis tärkeää luoda mahdollisuuksia kielikontaktiin niin yksilö- kuin yhteiskunnallisellakin tasolla. Samanaikaisesti on motivoitua kuitenkin todeta, että onnistuneelle pohjoismaiselle naapurikielenymmärrykselle suomenruotsalaisten keskuudessa on olemassa edellytyksiä tällä hetkellä huolimatta kaikista haasteista. Suomenruotsalaisilla on keskimääräisesti tietty tottumus olla yhteydessä pohjoismaisiin naapurikieliin ja heillä on positiivisia asenteita näitä kieliä ja

niiden käyttöä kohtaan pohjoismaisissa kommunikointitilanteissa. Tämä luo suotuisan pohjan pohjoismaisen naapurikielenymmärryksen säilymiselle.